

Vanjskotrgovinska razmjena robe između Hrvastke i Bosne i Hercegovine nakon ulaska u Europsku uniju

Burić, Jasmina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:714435>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**



Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)



zir.nsk.hr



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju

Diplomski sveučilišni studij Menadžment (jednopedmetni)

Jasmina Burić

**Vanjskotrgovinska razmjena robe između Hrvastke
i Bosne i Hercegovine nakon ulaska u Europsku
uniju**

Diplomski rad

Zadar, 2023.



Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju

Diplomski sveučilišni studij Menadžment (jednopedmetni)

Vanjskotrgovinska razmjena robe između Hrvatske i Bosne i
Hercegovine nakon ulaska u Europsku uniju

Diplomski rad

Student/ica:

Jasmina Burić

Mentor/ica:

Prof.dr.sc. Tonći Lazibat

Komentor/ica:

Doc.dr.sc. Anita Peša

Zadar, 2023.



Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Jasmina Burić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Vanjskotrgovinska razmjena robe između Hrvatske i Bosne i Hercegovine nakon ulaska u Europsku uniju** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 15. ožujka 2023.

Sadržaj

1.Uvod.....	4
2. Vanjska trgovina.....	5
2.1 Značaj međunarodne trgovine.....	9
2.2. Vanjsko trgovinska politika i poslovanje.....	10
2.3. CEFTA 2006-Sredonjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini.....	12
3.Odrednice Europske unije.....	14
4.Hrvatska prije i nakon ulaska u Europsku uniju.....	17
4.1. Promjene vanjskotrgovinskih uvjeta.....	19
4.2. Robna razmjena Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju.....	22
4.3. Vanjskotrgovinska bilanca u 2021.godini.....	29
5.Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske i Bosne i Hercegovine.....	37
5.1. Politika Bosne i Hercegovine.....	37
5.2.Trgovinska razmjena dviju država.....	39
Rasprava.....	46
Zaključak	49
Literatura.....	50
Popis slika i tablica.....	52

Sažetak

U radu se prikazuje vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine nakon ulaska u Europsku uniju. Republika Hrvatska od 1991.godine provodila je proces tranziciju, liberalizaciju i razvoj na svim razinama. Iako postojimo 31.godinu još uvijek se razvijamo, ali najvažnija komponenta uspješnosti zemlje je suradnja i razmjena s ostalim zemljama jer niti jedna zemlja ne može biti uspješna ako će se sama uzdržavati pa je nužno surađivati sa inozemstvom. Ukoliko je vanjskotrgovinskoj razmjeni izvoz veći od uvoza zemlja će ostvariti suficit, a ovaj rad prikazuje kretanje robe s Bosnom i Hercegovinom i ostalim zemljama.

ključne riječi: Hrvatska, izvoz, uvoz, Bosna i Hercegovina, vanjskotrgovinska razmjena

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju

Diplomski sveučilišni studij Menadžment (jednopedmetni)

Foreign trade exchange of goods between Croatia
and Bosnia and Herzegovina after joining the
European Union

Diplomski rad

Student/ica:

Jasmina Burić

Mentor/ica:

Prof.dr.sc. Tonći Lazibat

Komentor/ica:

Doc.dr.sc. Anita Peša

Zadar, 2023.

Abstract

The paper presents the foreign trade exchange of the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina after joining the European Union. Since 1991, the Republic of Croatia has been implementing the process of transition, liberalization and development at all levels. Although we have been in existence for 31 years, we are still developing, but the most important component of the country's success is cooperation and exchange with other countries, because no country can be successful if it will support itself, so it is necessary to cooperate with other countries. If the foreign trade exchange exports are greater than imports, the country will achieve a surplus, and this paper shows the movement of goods with Bosnia and Herzegovina and other countries.

keywords: Croatia, export, import, Bosnia and Herzegovina, foreign trade exchange

1.UVOD

Tema diplomskog rada je vanjskotrgovinska razmjena robe Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine nakon što je Hrvatska ušla u Europsku uniju 1.7.2013.godine. Izvoz i uvoz svake zemlje bitna je komponenta bruto domaćeg proizvoda jer uz osobnu potrošnju važan je za gospodarski razvitak i stabilnost zemlje. Zemlja smo koja više uvozi nego što izvozi proizvoda, dok podaci govore da najviše izvozimo u Bosnu i Hercegovinu koja je Hrvatskoj najvažniji partner u vanjskotrgovinskoj razmjeni robe nakon ulaska u EU. Kada bi Hrvatska više izvozila proizvoda, a manje uvozila omogućila bi se nova radna mjesta, osobna potrošnja bi porasla kao i rast bruto domaćeg proizvoda, a dogodilo bi se da bi Hrvatska ostvarivala suficit u državnom proračunu, te smanjila dugovanja.

U prvom dijelu rada opisujem koliko je važna vanjska trgovina i općenito poslovanje i međunarodna razmjena, te odrednice Europske unije. Drugi dio rada odnosi se na vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske prije i nakon ulaska u Europsku uniju, te vanjsko trgovinska razmjena Bosne i Hercegovine nakon ulaska u Europsku uniju.

Cijelo područje bivše Jugoslavije obilježili su ratni sukobi, a nakon završetka rada bilo je potrebno rješavati probleme koji su se odnosi na vanjskotrgovinsku razmjenu robe pa je osmišljen sporazum CEFTA za zemlje zapadnog Balkana. Ugovor je donio povećanje uvoza i izvoza kao i suradnju sa susjednim zemljama i vanjskotrgovinsku razmjenu ostalih zemalja.

Liberalizacija i globalizacija u Republici Hrvatskoj ostavila je veliki utjecaj od osamostaljenja gdje smo imali priliku vidjeti kako ekonomske, političke, društvene i kulturne su obilježile rast i razvoj Hrvatske. Promjenama na svim razinama društva obilježile su zemlju i prisilile na nove procese i procedure, a jedan od najvećih promjena od 1991.godine obilježio je ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Zadnjih 9 godina integrirani smo u društvo Europske unije i svjedočimo da slobodnom trgovinom i liberalizacijom tržišta razvijamo naše gospodarstvo na svim razinama. Hrvatska je 2013.godine postala članicom Europske unije, a najveća prednost što je omogućen protok robe na zemlje članice, ukinule su se carine i postali smo konkurentniji na tržištu.

Nakon što smo postali članica EU za Bosnu i Hercegovinu kao najvažniji partner u okviru CEFTA nastupile su promjene za tržište BiH, a najveći izazovi ostaju na političkim i zakonodavnim okvirima zemlje.

2. VANJSKA TRGOVINA

Važnost vanjske trgovine u svijetu postala je nužna kako za pojedinaca tako i društvo svake zemlje jer na taj način se razvija snaga u proizvodnji, raste izvoz proizvoda, a time povećavamo životni standard koji je za svaku zemlju najvažniji segment jer pruža sigurnost i zadovoljstvo života. Jednostavno rečeno bez trgovine i ekonomije nema proizvoda koji su nam potrebni da bi svakodnevno funkcionirali, a samim time bez ekonomije nema života. Vanjska trgovina pomaže zemljama da se dugoročno razvijaju. Barem je to pretpostavka mnogih razvojnih politika koje promiču trgovinu. Trgovina potiče proizvodnju i ulaganja, zajedno s potrebnim imovinskim pravima i provedbom ugovora. Međutim, vanjska trgovina također navodi zemlje da se specijaliziraju u skladu s njihovom komparativnom prednošću. Budući da većina zemalja u razvoju ima komparativne nedostatke u institucionalnoj kvaliteti, otvaranje trgovine specijaliziralo je zemlje u razvoju za proizvodnju koja ne zahtijeva dobre institucije.

Različiti autori su opisivali pojmove vanjske trgovine na različite načine a prema navodima (Andrijanića,2001.) „vanjska trgovina je gospodarska djelatnost koja obuhvaća razmjenu robe i usluga s inozemstvom, odnosno sveukupnu razmjenu materijalnih i nematerijalnih dobara između zemalja. U užem smislu vanjska trgovina obuhvaća samo promet robe između gospodarskih subjekata iz različitih zemalja, pa je predmet vanjskotrgovinske razmjene samo ona roba koja prelazi državnu granicu, odnosno carinsku crtu jedne ili više zemalja.“

Osim vanjske trgovine postoji i unutarnja trgovina, a autori (Babić, 2008) opisali su koje su to razlike i navode da „najvažnije karakteristike po kojima se unutarnja trgovina razlikuje od vanjske trgovine jesu:

- međunarodna nemobilnost proizvodnih faktora
- postojanje različitih monetarnih sustava u različitim zemljama
- postojanje političkih granica pojedinih država partnera u vanjskoj trgovini
- vanjska trgovina odvija se među partnerima na većim geografskim udaljenostima koje uvjetuju i veće transportne troškove.

Sva ova četiri faktora vanjsku trgovinu čine specifičnom i razlikuju je od unutarnje trgovine.“

Da bih svaka trgovina bila uspješna potrebno je posredovati između proizvođača i potrošača koja će na tržištu stvoriti odnos između „cjelokupne ponude i cjelokupne potražnje (Andrijanić, 2001).“

Vanjska trgovina se kroz stoljeća razvijala jer su neke zemlje bilo toliko vješte u proizvodnji da su svoju sposobnost u proizvodnji okrenuli tako da su proizvodili ono što je ljudima potrebno i to je najvažnija činjenica zašto je vanjskotrgovinska razmjena roba i usluga uspješna.

(Babić A., Babić M.,2009) smatraju da su „organizacijski oblici tržišta ili marketinški kanali također slični u unutarnjoj i vanjskoj trgovini. I u unutarnjoj i u vanjskoj trgovini, prodaja i kupnja robe može se organizirati na burzama, dražbama, natjecanjima, sajmovima, nadmetanju, izravnom dogovaranju, telefonom, poštom, radiom, televizijom, internetom itd. Malo je teže organizirati međunarodnu kupoprodaju, jer je vanjska roba podložna carinjenju i primjeni različitih tečajeva, ali u suštini u trgovini sa stajališta marketinških kanala nema ozbiljnijih razlika jesu li domaća ili inozemna trgovina.“

(Andrijaniću ,2001.) navodi glavne značajke trgovine:

- „vanjska se trgovina proteže na različite vanjskotrgovinske i monetarne sustave, što uvjetuje njeno reguliranje međunarodnim trgovinskim i platnim sporazumima;
- vanjska trgovina u svim zemljama nailazi na razna ekonomsko-politička ograničenja koja se provode kontrolom vanjskotrgovinske razmjene, carinskim režimom (carinama i carinskim barijerama), uvođenjem tzv. kontingenata kojima se ograničuje količina ili vrijednost robe koja se smije uvoziti u zemlju ili izvoziti iz zemlje, obvezom prodaje ostvarenih deviza nadležnoj domaćoj banci, mjerama državnih tijela kojima se često pretjerano štiti domaća proizvodnja i sl., čime svaka zemlja regulira ukupan promet roba i usluga s inozemstvom i štiti interese vlastitoga gospodarstva;
- vlastitim deviznim sustavom svaka zemlja regulira platni promet i kreditne odnose s inozemstvom sprječavajući tako nekontroliran odljev i korištenje konvertibilnih deviznih sredstava;
- vanjsku trgovinu prate mnogobrojne međunarodne konvencije, običaji i pravila, nakon što ih je pojedina zemlja ratificirala i lako se ravnopravno uključila u međunarodnu razmjenu;
- vanjsku trgovinu karakteriziraju složene tehnike plaćanja (različiti načini i instrumenti međunarodnoga platnog prometa) i osiguranja plaćanja i naplate ugovorenih vanjskotrgovinskih poslova;

- vanjska je trgovina podvrgnuta posebnom sustavu nadzora nad kretanjem robe i usluga u međunarodnoj razmjeni i o njoj se vodi zasebna vanjskotrgovinska statistika, koja daje podatke za praćenje i uspoređivanje razmjene robe i usluga zemlje s inozemstvom (prema robnim skupinama, gospodarskim uslugama, vrijednostima, količinama, zemljama izvoza i uvoza i dr.);
- vanjsku trgovinu prati posebna dokumentacija, poseban način izračunavanja cijene različitim metodama vanjskotrgovinskih kalkulacija, posebni troškovi (npr. carinske i ostale uvozne pristojbe, posebne takse i dr.) i posebne procedure;
- izvoz robe u inozemstvo ima za posljedicu da se unutarnja (domaća) cijena robe mora preoblikovati na cijenu koja se formira na svjetskom tržištu, a svjetska cijena nastaje pod djelovanjem tržišnih zakona ponude i potražnje između sudionika iz raznih zemalja u njihovoj međusobnoj konkurenciji, s time da su zemlje u čijim je proizvodima sadržana manja količina utrošenoga društvenog rada, konkurentnije u odnosu na druge zemlje (pri tome valja naglasiti da se, sa stajališta pojedine zemlje, svjetska cijena povećava u slučaju slabljenja njezine valute ili jačanja strane valute u kojoj se kupljena roba ili usluga plaća i obrnuto);
- poslovni su rizici u vanjskoj trgovini mnogo izraženiji nego u unutarnjoj trgovini i postoje u svim vrstama i oblicima vanjskotrgovinskog prometa, stoga je politika osiguranja od robnih i financijskih rizika u vanjskoj trgovini sastavni i osobito važan dio poslovne politike poduzeća koja se bave djelatnošću vanjskotrgovinskog prometa;
- uspostavljanje poslovnih dodira i trajnih poslovnih veza u vanjskoj trgovini vezano je uz dobru poslovnu informiranost vanjskotrgovinskih poduzetnika, kojima na raspolaganju stoje različiti izvori poslovnih informacija iz čitava svijeta o ponudi, potražnji, uvjetima kupoprodaje, o komercijalnim i nekomercijalnim rizicima, bonitetu poslovnih partnera, gospodarskim i političkim predviđanjima o određenom inozemnom tržištu, mogućnostima financiranja i kreditiranja vanjskotrgovinskih poslova, objavljenim međunarodnim licitacijama, o kretanju cijena na međunarodnim burzama i međunarodnim aukcijama i dr.;
- uspješnost poslovanja u vanjskoj trgovini vezana je uz posebna znanja i umještosti poduzetnika i vanjskotrgovinskih djelatnika (znanje stranih jezika, stručno vladanje tehnikom vanjskotrgovinskog poslovanja, poznavanje poslovne kombinatorike u pripremi i ostvarenju vanjskotrgovinskih poslovnih transakcija, poznavanje međunarodnih trgovačkih običaja i pravila te domaćih i stranih vanjskotrgovinskih, deviznih i carinskih propisa, sposobnost kulturnoga i stručnoga poslovnoga komuniciranja u inozemstvu i vođenja trgovačkih pregovora, odlično poznavanje roba ili gospodarskih usluga s kojima se u vanjskoj trgovini posluje pri njihovu izvozu ili uvozu, umješnost zatvaranja financijskih konstrukcija u svezi s

plaćanjem i naplatom u poslovanju s inozemstvom, sposobnost brzog reagiranja na tržišne promjene i "tržišne signale" i osiguranja od mogućih robnih i financijskih rizika, razumna poduzetnička odvažnost u prihvaćanju izazova što ih nudi međunarodno tržište uz zaštitu vlastitog interesa, ali i interesa i ugleda vlastite zemlje u svijetu, itd.) (Andrijanić, 2001).“

Prema (Levačiću, 2014) „vanjskotrgovinska poduzeća u svom poslovanju s inozemstvom dužna su se pridržavati sljedećih načela i pravila poslovanja: općih ekonomskih načela, pridržavanje utvrđenih smjernica ekonomskih odnosa vlastite zemlje s inozemstvom, izvršavanje ugovorenih obveza prema stranim i domaćim poslovnim partnerima, stručnog i točnog obavljanja vanjsko, trgovinskih poslova, sigurnost u poslovanju, tj. primjene potrebnih mjera osiguranja protiv raznovrsnih rizika i ekspeditivnosti u poslovanju i pridržavanje utvrđenih rokova izvršenja pojedinih faza vanjskotrgovinskog posla i dr.“

Tehnika trgovine slična je i u unutarnjoj i vanjskoj trgovini. Kada je riječ o postavljanju ponuda i upita, pregovaranju, sklapanju ugovora, realizaciji poslova, između unutarnje i vanjske trgovine nema bitne razlike. Razlika je u tome što strana roba podliježe carinjenju, posebnom sustavu plaćanja i obično većoj udaljenosti, što inicira veće rizike u vanjskoj trgovini nego u unutarnjoj, ali je sama tehnika trgovine ista.

Cilj svake zemlje da se svi resursi koji su raspoloživi iskorištavaju na što bolji i uspješniji način kako bi se povećao bruto domaći proizvod jer povećanje proizvodnje, izvoza i povećanje zaposlenosti utječu na standard zemlje i stanovnika

2.1 Značaj međunarodne trgovine

U današnje vrijeme ne postoji zemlja koja ne posluje izvan granica svoje zemlje jer upravo izvoz različitih roba i usluga ima veliku važnost za cjelokupno gospodarstvo. Vanjskotrgovinskom razmjenom roba i usluga s inozemstvom uspostavlja se ekonomska partnerska politika između zemalja. Interesi za izvoz proizvoda ima bitnu ulogu i važnost jer kada bi se dogodilo da država ne bi izvozila svoje proizvode koje je proizvela ne bi mogla raspolagati devizama i korištenjem usluga iz inozemstva, a osim toga u današnje vrijeme ne

postoji zemlja koji bi si mogla priuštiti ne izvoziti jer na neki način svaka je zemlja ovisna o razmjeni različitih usluga. Za sve zemlje koje su u razvoju bez izvoza i deviza ne postoji mogućnost kupnje opreme, tehnologije, robe i usluga koji su važni za razvoj i opstanak. Postoje i situacije kada neke zemlje koje su u lošoj gospodarskoj situaciji ili zakonske regulative nisu potpisane i odobrene da se ne može ni uvoziti robe i usluge jer postoji nedostatak deviza.

Sve zemlje koje najviše uvoze svim svojim stanovnicima pružaju različite robe i usluge kojih nema na tržištu domicilne zemlje ili nema dovoljno količina kako bi zadovoljile potrebe stanovništva, a uvoz se odnosi kao nužna mjera za stanovništvo jedne zemlje radi ostvarivanja ekonomske stabilnosti i sigurnosti. Država uvozom ostvaruje ekonomsku politiku suradnje radi interesa svojih stanovnika jer omogućeno im je da kupe jeftinije i različite proizvode, a domaće tržište postaje konkurentnije jer ravnomjerno se ostvaruje proizvodna i široka potrošnja. Proizvodi i usluge će biti dostupni, a strane kompanije će ostvarivati profit.

Autorica (Grdović, 2009) navodi da „nas ne postoji nacionalno gospodarstvo koje ima mogućnosti uspješnog razvoja ukoliko je ono zatvoreno i izolirano od ostatka svijeta jer svako nacionalno gospodarstvo u većoj ili manjoj mjeri ovisi o svjetskom gospodarstvu odnosno o svjetskom tržištu. Ovisnost nacionalnog gospodarstva o ostatku svijeta vrijedi za sve zemlje bez obzira na njihovu veličinu, razvijenost i političko uređenje, ali je stupanj ovisnosti različit među zemljama“

Javlja se i strana poduzeća koja proizvode, a oni će uvoziti materijale i sirovine jedino ako je jeftinije u inozemstvu nego na domaćem tržištu što je u većini slučajeva točno.

Različiti su interesi pojedine zemlje koja želi izvoziti i bitno je uskladiti potrebe uvoza i izvoza zemlje roba i usluga jer trebale bi se iscrpiti usluge i proizvodi gospodarstva zemlje i svakako težiti izvoziti koliko je moguće.

2.2. Vanjskotrgovinska politika i poslovanje

Prema (Turčiću, 2014) buduću uspješnost „vanjskotrgovinske politike Republike Hrvatske u najvećoj mjeri određuje njezino članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i Europskoj Uniji. Obvezuje ju ulaskom u EU da primjenjuje Zajedničku trgovinsku politiku („Common

Comercial Policy“). Članstvom u EU RH počinje zastupati interese hrvatskog gospodarstva u kreiranju i provođenju Zajedničke trgovinske politike EU, te donošenju stajališta i odluka EU.“ Prije 1.srpnja 2013.godine Republika Hrvatska bila je dio važnog ugovora CEFTA 2006 koji je sada izvan snage jer su počele vrijediti novi pravilnici i zakoni. Značaj ugovora CEFTA 2006 za Hrvatsku je označavao prema (Turčići, 2014) „povoljniji uvjeti za izvoz na tržišta nekih zemalja potpisnica CEFTA-e od uvjeta koje za izvoz istih proizvoda imaju zemlje članice Europske Unije. Za RH je to bilo važno jer je na tržište CEFTA-e plasira oko 1/5 ukupnog izvoza. Spomenuto tržište je sudjelovalo u strukturi hrvatskog uvoza s oko 6%. Spomenuto se odnosi na podatke za 2012. godinu.“

U 2012.godini dok je Hrvatska bila dio ugovora CEFTA 2006 s najvećim brojem zemalja ostvarivala je suficit u vanjskotrgovinskoj bilanci. Prema (Turčići,2014)“ najvažniji trgovinski partner RH s izvozne strane u CEFTA-i je Bosna i Hercegovina s kojom ostvaruje i najveći suficit koji je u 2012. iznosio 661 milijun eura, zatim Srbija, dok s Moldavijom i Albanijom RH najmanje trguje. Kako bi se ublažile negativne posljedice izlaska RH iz CEFTA-e na našu vanjsku trgovinu, EU je dogovorila niz dodatnih protokola s onim zemljama CEFTA-e s kojima je sklopila Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija i Srbija). Članstvom RH u EU otvorena su i druga značajna tržišta s obzirom na preferencijalne sporazume o slobodnoj trgovini koje je EU sklopila ili će sklopiti s trećim zemljama.“

Izlaskom Republike Hrvatske iz sporazuma CEFTE uvelike je utjecao negativno na vanjskotrgovinsku razmjenu, pa je potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Makedonijom i Srbijom koje su ostale i dalje u partnerstvu CEFTE 2006. Sporazum je omogućio bolje vanjskotrgovinske povlastice koje je Hrvatska imala sa zemljama koje nisu u Europskoj uniji jer ulaskom u EU promijenili su se uvjeti poslovanja kao što su carina i međugranične kontrole, troškovi uvoza i izvoza. Evidentiranje vanjskotrgovinske razmjene između zemalja odvija se putem platne bilance, koja je prema (Turčiću,2014) „sustavni pregled svih ekonomskih transakcija koje rezidenti jedne zemlje obave s inozemstvom (nerezidentima) u tijeku jedne godine. Dva su osnovna dijela platne bilance. To je tekući račun (ili bilanca tekućih transakcija) i kapitalni i financijski račun (odnosno kraće nazivano bilanca kapitalnih transakcija).“

Prije nego što smo postali članicom Europske unije svi proizvodi koji ulazili ili izlazi iz zemlje morali su proći kroz carinu, a današnji carinski sustav potiče razvoj poslovne suradnje s inozemstvom gdje smo u zadnjih 31 godinu liberalizirali trgovinu, a posebno zadnjih 8 godina otkako smo članica EU. Carina je usklađena s propisima i pravilima Europske unije i Svjetske trgovinske organizacije. Postoje necarinska ograničenja koje se dijele na podrijetlo robe, carinske pristojbe, uvozne i izvozne kvote, izvozne subvencije, porez na uvoz i devizna ograničenja.

Autorica rada (Herceg, 2019) pojašnjava značenja necarinskih ograničenja da ističe kako su „uvozne i izvozne kvote predstavljaju instrument ograničenja međunarodne trgovine kojima se ograničava količina ili ukupna vrijednost uvoza ili izvoza neke robe u određenom razdoblju. Izvozne subvencije mjera je međunarodne trgovine kojom se nastoji poticati izvoz, samim tim i povećati domaću proizvodnju. Carinske pristojbe mogu biti ad valorem, koje se obračunavaju po vrijednosti robe koja se treba cariniti, specifične carine koje se temelje na osobitima mjerilima – količina, težina, volumen i dr. te kombinirane carine koje su dijelom ad valorem, a dijelom specifične. Devizna ograničenja predstavljaju propisima utvrđena ograničenja u pogledu posjedovanja, upotrebe, prometa i raspolaganja devizama i vrijednosnim papirima. Porez na uvoz je poseban porez koji se primjenjuje da uvoz određenih vrsta proizvoda iz strane zemlje, npr. uvoz automobila iz Njemačke. Podrijetlo robe provjerava se kod robe čije geografsko podrijetlo bitno utječe na njezinu kvalitetu, a samim time i na njenu cijenu, npr. pamuk, vino, duhan, vuna i sl.“

2.3. CEFTA 2006 – Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini

Kako bi Republika Hrvatska položaj u svijetu ojačala i stabilizirala vanjskotrgovinsku razmjenu pridružila se 6. prosinca 2002. godine CEFTI 2006, a nakon što je postala članicom 1. srpnja 2013. godine izašla je i postala punopravnom 28. članicom Europske unije dok je još Velika Britanija bila dio Europske unije. Niti jedna zemlja u svijetu ne može poslovati sama sa sobom

pa je cilj surađivati sa zemljama i njegovati dobrosusjedske odnose, a upravo je ugovor „CEFTA 2006“ bila važna točka napredovanja u pregovaranju i suradnji sa svim zemljama koji nisu dio zajednice EU.

„Zamisao o povezivanju putem integracije CEFTA-e, uz ostale pozitivne namjere, imala je težnju stvoriti jednu relativno homogenu gospodarsku cjelinu, te stvoriti preduvjete potrebne za buduću uspješnu gospodarsku suradnju s Europskom unijom. Tijekom dosadašnje međunarodne suradnje, uz pozitivne naznake za buduću razvoj gospodarske suradnje tranzicijskih zemalja i Europske unije pojavljivali su se i nedostaci koje bi smišljenim radom trebalo. Pojavni nedostaci mogu se podijeliti na one institucijske i materijalne naravi, a uvjetovani su stupnjem razvijenosti tranzicijskih zemalja, zakonskim normama i nekim drugim negospodarskim čimbenicima, koji se mogu svrstati u red političkih, socioloških i kulturnih čimbenika (Vuković, Vizjak, 2001)“

Autori (Kovačević, Sekur, 2012) u članku navode kako je „sadašnjem ugovoru je prethodio originalni ugovor CEFTA iz 1992. godine potpisan između Češke, Mađarske, Poljske i Slovačke. Slovenija se pridružila CEFTA-i 1996. godine, a Rumunjska i Bugarska 1997. i 1999. godine. Sve ove navedene zemlje prestale su biti članicama CEFTA-e nakon što su pristupile Europskoj uniji. U međuvremenu se na jugoistočnom području Europe počeo odvijati proces intenziviranja ekonomske suradnje balkanskih zemalja. 10. lipnja 1999. godine, na inicijativu EU, prihvaćen je Pakt o stabilnosti za Jugoistočnu Europu. Cilj dokumenta bilo je jačanje zemalja regije „s ciljem postizanja mira, stabilnosti, demokracije, poštivanja ljudskih prava i ekonomskog prosperiteta kako bi se postigla stabilnost cijele regije“. Iste godine, na samitu u Sarajevu, Pakt su potpisali i predstavnici Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Moldavije, Srbije i Rumunjske.“

Bilo je važno izgraditi stabilno i sigurno poslovno okruženje, unaprijediti ekonomske i socijalne odnose te da sve zemlje koji nisu dio Europske unije surađuju i izvoze svoje proizvode kako bi poboljšali bruto domaći proizvod i unaprijedili demokraciju.

„Za Hrvatsku od 01. srpnja 2013. godine prestaje vrijediti Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini te ona postaje dijelom Unutarnjeg tržišta Europske unije. To će se odraziti na konkurentnost hrvatskih proizvođača u regiji jer će prestati vrijediti bescarinski režim koji se primjenjuje na hrvatski uvoz na tržište CEFTA-e te će od srpnja 2013. godine hrvatski proizvodi

biti carinjani prilikom ulaska na dotično tržište. Naime, hrvatski proizvodi u tom će slučaju postati skuplji, a vlada u ovom prijelaznom periodu pregovara sa zemljama članicama CEFTA-e kako bi se za hrvatske izvoznike osiguralo zadržavanje određenih povlastica. No, uvoz iz CEFTA-e isto tako naći će se u problemima budući da će Hrvatska na svoje proizvode primjenjivati europske tržišne cijene, a pred izvoznicima iz CEFTA-e je veliki izazov da se izbore za izvoz na hrvatsko tržište zbog konkurentnosti cijena. Ovo će biti idealna prilika za tvrtke zemalja članica CEFTA-e da povećaju udjel na domaćim tržištima i da se poveća priljev FDI-a prelaskom hrvatskih tvrtki u te zemlje. Sličan scenarij dogodio se a slovenskim tvrtkama kada je Slovenija postala punopravnom članicom EU. Hrvatski izvoznici posebno će biti ugroženi u BIH, s obzirom na to da će proizvodi iz ostatka CEFTA-e biti jeftiniji na tržištu kojeg trenutno drže hrvatske tvrtke (uglavnom je riječ o prehrambenim proizvodima). To posebno vrijedi za srpska poduzeća koja dijele slične veze s tržištem BIH kao i Hrvatska (Lutovska, 2012).“

„Punopravnim članstvom u Europskoj uniji promijenit će se dosadašnji carinski režim kojeg primjenjuje Hrvatska. U formalnom smislu, za Hrvatsku prestaju mjere carinskog nadzora sa Slovenijom i Mađarskom, odnosno na granicama s njima više neće biti carinske službe dok će granice Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Srbijom postati vanjske granice Europske unije na kojima će biti pojačan carinski i granični nadzor (Kovačević, Sekur, 2012)

Hrvatska iz godine u godinu postaje konkurentnija zemlja, te je od srpnja 2013.godine hrvatskim izvoznicima postalo jednostavnije plasirati i prodavati proizvode jer se mogu slobodno kretati po cijelom prostoru Europske unije. Ono što se dogodilo proizvođačima koji su isključivo bili orijentirani na domaće tržište jer su dobili puno jaču konkurenciju, a često vidimo kako su strani proizvodi na policama jeftiniji od domaćih.

3. ODREDNICE EUROPSKE UNIJE

„Europska unija se ne temelji na specifičnim interesima, manipulaciji i konfliktu, nego na međuzavisnosti europskih zemalja u stvaranju bolje sutrašnjice. Sam koncept EU-a kao međunarodnog režima veoma je kompleksan u svojoj naravi, time da ga određuje nekoliko karakterističnih domena: načelima-normama- -pravilima, supranacionalnim procedurama u

odlučivanju, obvezujućim, ali ne nametnutim konvencijama te bilanciranju između kolektivnih koristi i troškova (Kersan-Škabić, 2012)“

U Europskoj uniji trenutno djeluje 27 članica i za sve zemlje predstavlja slobodu trgovanja i stabilnu ekonomsku organizaciju. Direktno utječe na sve zemlje u Europi kroz odluke koje se odnose i direktno utječe na stabilnost svih zemalja, a svakako nije za zanemariti utjecaj i na ostale dijelove svijeta. Nastala je 1993.godine na temeljima ugovora iz Maastrichta, a sve važne prioritete Europske unije određuje Europsko vijeće gdje izabrani zastupnici svake zemlje članice zastupaju građane u Europskom parlamentu. Europska unija je transparentna te se kroz sve organizacije promiču interesi cijele unije kao cjeline.

Ugovor iz Maastrichta koji je stupio na snagu 1993.godine imao je cilj jačati Europu kao cjelinu i integrirati sve zemlje u jedinstvenu i sigurnu politiku koja će održavati vladavinu prava, slobodu trgovanja te jačati stabilnost i sigurnost svake zemlje. Integracijom svih zemalja zajednički cilj je stvoriti novčanu valutu za sve zemlje, a možemo vidjeti da su neke zemlje članice zadržale svoju valutu.

Iako su sve države članice EU-a dio ekonomske i monetarne unije (EMU), njih 19 zamijenilo je nacionalne valute jedinstvenom valutom – eurom. Te zemlje EU-a čine europodručje, poznato i kao eurozona. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro_hr

Austrije	Njemačka	Luksemburg
Belgija	Grčka	Malta
Cipar	Irska	Nizozemska
Estonija	Italija	Portugal
Finska	Latvija	Slovačka
Francuska	Litva	Slovenija i Španjolska

Izrada autora,2022.

Države članice koje ne pripadaju europodručju su zemlje u kojima euro još nije uveden, ali će se pridružiti europodručju kad ispune potrebne uvjete. Uglavnom je riječ o državama članicama koje su pristupile Uniji 2004., 2007. i 2013. – nakon uvođenja eura 2002. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro_hr

Bugarska	Hrvatska
Češka	Mađarska
Poljska	Rumunjska i Švedska

Izrada autora, 2022.

Države članice ponekad mogu dogovoriti izuzeće od bilo kojeg zakonodavnog akta ili ugovora Europske unije i ne sudjelovati u određenim područjima politike. Izuzeće od uvođenja jedinstvene valute vrijedi za Dansku. Ona je nakon pristupanja EU-u zadržala svoju valutu. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro_hr

U novijoj povijesti Hrvatska je ušla u Europsku uniju kao 28 zemlja članica, ali izlaskom Ujedinjenog Kraljevstva 31.1.2020. godine Europska unija trenutno sadrži 27 zemalja i slobodno možemo reći da je najmoćnija regionalna organizacija jer svojim jedinstvenim tržištem proizvodi usluge, stvara kapital i jača svoju stabilnost kroz uvoz radne snage.

Europska unija kao politička i ekonomska zajednica, ima brojne ciljeve i vrijednosti.

„Ciljevi Europske unije su:

- promicanje mira, njegovih vrijednosti i dobrobiti građana,
- osiguranje slobode, sigurnosti i pravde bez unutarnjih granica,
- osiguranje održivog razvoja zasnovanog na uravnoteženom gospodarskom rastu i stabilnosti cijena, visoko konkurentnog tržišnog gospodarstva s punom zaposlenošću i socijalnim napretkom te zaštitu okoliša,
- borba protiv socijalne isključenosti i diskriminacije,
- promicanje znanstvenog i tehnološkog napretka,
- poboljšanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije i solidarnosti među zemljama članicama,
- poštivanje europske bogate kulturne i jezične raznolikosti te
- uspostavljanje ekonomske i monetarne unije čija je valuta euro.“

https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_hr

„Svaka od institucija Europske unije ima ulogu u unutarnjem monitoringu europskog integracijskog procesa, no njihova uloga se razlikuje s obzirom na različite integracijske

stupove određenim sporazumom iz Maastrichta. Postoje tri stupa u kojima djeluju različite institucije (Grgić i sur., 2012.):

- Prvi stup: temeljen na integraciji,
- Drugi stup: zajednička vanjska i sigurnosna politika,
- Treći stup: pravda i unutarnja pitanja.“

Europska unija temelji se na vrijednostima opisanima u nastavku. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_hr

- „Ljudsko dostojanstvo - Ljudsko dostojanstvo je nepovredivo. Ono je u srži temeljnih prava te ga moramo poštovati i zaštititi.“
- „Sloboda - Sloboda kretanja pruža građanima pravo na slobodno kretanje i boravak unutar Unije. Individualne slobode kao što su poštovanje privatnog života te slobode mišljenja, vjeroispovijesti, okupljanja, izražavanja i informiranja zaštićene su Poveljom EU-a o temeljnim pravima“.
- „Demokracija - Funkcioniranje EU-a temelji se na predstavničkoj demokraciji. Biti europski građanin podrazumijeva i uživanje političkih prava. Svaki odrasli građanin EU-a ima pravo kandidirati se i glasati na izborima za Europski parlament. Građani EU-a imaju pravo kandidirati se i glasati u svojoj zemlji boravišta ili u matičnoj zemlji.“
- „Jednakost - Jednakost se odnosi na jednaka prava svih građana pred zakonom. Načelo ravnopravnosti žena i muškaraca temelj je svih europskih politika i europske integracije. Ono se primjenjuje u svim područjima. Načelo jednake plaće za jednaki rad postalo je dijelom Ugovora iz Rima 1957.“
- „Vladavina prava - EU se temelji na vladavini prava. Sve što EU čini temelji se na ugovorima o kojima su dobrovoljno i demokratski odlučile sve države članice. Pravo i pravda temelje se na neovisnom pravosuđu. Države članice dale su konačnu nadležnost Sudu Europske unije, čije presude moraju poštovati svi.“
- „Ljudska prava - Ljudska prava zaštićena su Poveljom EU-a o temeljnim pravima. Ona uključuju pravo na slobodu od diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije, pravo na zaštitu osobnih podataka i pravo na pristup pravosuđu.“

4. HRVATSKA PRIJE I NAKON ULASKA U EUROPSKU UNIJU

U ovom dijelu rada prikazuje se kretanje robne razmjene Republike Hrvatske prije i nakon članstva u EU. Osim kretanja ukupne robne razmjene, analizira se struktura izvoza i uvoza prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti te se daje pregled najvažnijih trgovinskih partnera. Cilj je analizirati da li je i u kojoj mjeri je članstvo u EU dovelo do promjene u kretanjima izvoza i uvoza, je li se promijenila struktura izvoza i uvoza te kako se članstvo odrazilo na trgovinske odnose s Bosnom i Hercegovinom.

Stabilno gospodarstvo zemlje da bi bilo uspješno mora biti otvoreno prema svjetskim tržištima jer kroz međunarodnu razmjenu zemalja stvara se odnos između ponude i potražnje kroz potrošnju i proizvodnju. Znamo da što je zemlja ekonomski stabilnija veća je i stopa rasta što se najviše stvara izvozom proizvoda na domaća i strana tržišta te u ekonomskoj literaturi i teorijama postoji odnos između izvoza i ekonomskog rasta kao jedna od najvećih odrednica bruto domaćeg proizvoda.

Nakon što je Republika Hrvatska postala dio Europske unije otvorio se put prema liberalizaciji trgovine što je značilo da slobodna kretanja u razmjeni robe sa zemljama u regiji označava i usklađivanje novih zakona svih zemalja koje nisu dio EU i zakona zemlje u koje će se izvoziti i uvoziti, a morale su se promijeniti i zakoni WTO-a. Republika Hrvatska je postala dio Svjetske trgovinske organizacije 30. studenog 2000. godine. Nakon ulaska u Europsku uniju Republika Hrvatska ostala je članicom WTO-a i kroz dugogodišnje članstvo pokazala se uzornom u izvršavanju prava i obveza koje proizlaze iz članstva u ovoj organizaciji. Kroz dugogodišnje pregovore koje je Hrvatska morala odraditi prije nego što je postala članicom morala se odreći starih pravila i uvesti nove prava i obaveze pa tako (Turčić, 2014) kaže da „nakon što je Republika Hrvatska postala članicom Europske unije, počinje zastupati interese hrvatskog gospodarstva u kreiranju i provođenju Zajedničke trgovinske politike Europske unije te donošenje stajališta i odluka Europske unije. Također je važno sudjelovanje i predstavljanje trgovinskih interesa Republike Hrvatske u drugim međunarodnim multilateralnim gospodarskim organizacijama, posebice u OECD-U te gospodarskim agencijama UN-a.“

Ulaskom u EU kao 27. članica primijenili su se novi pravilnici i ugovori, a samim time svi stari ugovori o suradnjama o slobodnoj trgovini prestali su vrijediti kao što je CEFTA 2006 koji je osiguravao povoljnije uvjete za izvoz na tržišta zemalja potpisnica CEFTA-e.

Trgovinski partneri CEFTE s kojima je Hrvatska surađivala kroz izvoz su Srbija, Moldavija, Albanija i Bosna i Hercegovina kao najvažniji partner s kojima i danas ostvarujemo veliku suradnju. Najviše su se izvozili proizvodi kao što su lijekovi, cigarete, kozmetika, ulje i nafta, a kroz klasifikacije proizvoda ćemo proći detaljnije u radu.

Izlaskom Republike Hrvatske iz udruženja CEFTE bilo je potrebno ublažiti posljedice na vanjskotrgovinsku razmjenu robe gdje su potpisale i sklopile Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, a cilj sporazuma je omogućiti vanjskotrgovinske povlastice koje je imala sa zemljama s kojima je surađivala. Europske regulative značile su za Hrvatsku da nema carinskih i necarinskih ograničenja i omogućeno je hrvatskim tvrtkama slobodan pristup tržištu svim zemljama članicama što je kroz vrijeme pokazalo da je izvoz robe i usluga povećao BDP i lakši oporavak od udara kao što je recesija i inflacija.

Slika 1. Izvoz i uvoz Hrvatske u milijardama EUR

Godina	Izvoz	Uvoz
2010.	8905	15137
2011.	9582	16281
2012.	9628	16216
2013.	9589	16528
2014.	10369	17129
2015.	11527	17129
2016.	12316	19711
2017.	14017	21892
2018.	14543	23748
2019.	15227	24981
2020.	14900	22918
2021.	19106	28315

Izvor: DZS, www.dzs.com, obrada autora, 2022.

U tablici je vidljivo da smo prije ulaska u Europsku uniju izvozili 9.589 milijardi eura, a nakon 9 godina od ulaska u EU izvozimo duplo više a točan iznos je 19.106 milijardi eura. Uvoz u 2021.godini iznosi 28.315 milijardi eura, a podaci nam govore da smo također poduplali od 2013.godine.

Vanjsko trgovinska razmjena robe među članicama Europske unije ubrzava rast i razvoj hrvatskog gospodarstva i označava stabilnost zemlje. Zadnjih 31 godinu od samostalnosti Republike Hrvatska je prolazila različita tranzicijska razdoblja gdje je mijenjala zakone i regulative, prilagođavala se i ulaže i danas u razvoj i poboljšanje odnosa u međunarodnoj razmijeni i s vanjskotrgovinskim zemljama. Izvoz utječe na stabilnu ekonomiju koja označava konkurentnost zemlje, rast bruto domaćeg proizvoda, nova radna mjesta i stabilnost.

4.1. Promjene vanjskotrgovinskih uvjeta

Nakon napuštanja CEFTE nastupile su promjene za Hrvatsku jer smo postali i punopravni član nove carinske politike Europske unije i uvjeti su se bitno promijenili na razini zemalja s drugim zemljama članicama, pa tako i s trećim zemljama i sa zemljama s kojima smo bili u udruženju CEFTE. Dobra strana vanjskotrgovinske razmjene među zemljama Europske Unije je oslobođenje carinskih formalnosti, a velika prednost za Hrvatsku je jednostavniji proces uvoza i izvoza robe što je u konačnici dovelo i do smanjenje troškova za sve tvrtke koje su uvozile i izvozile robu.

(Turčić,2014) ističe u svom radu kako je „pristupanjem RH EU stavili su se izvan snage svi bilateralni i multilateralni ugovori o slobodnoj trgovini koje je sklopila RH, a od kojih je posebno važan CEFTA 2006., Ugovor koji osigurava povoljnije uvjete za izvoz na tržišta nekih zemalja potpisnica CEFTA-e od onih koje za izvoz tih proizvoda imaju zemlje EU. Na tržište CEFTA-e RH plasira otprilike 20% ukupnog izvoza dok u strukturi uvoza sudjeluju s otprilike 6% (podaci iz 2012.). S najvećim brojem zemalja potpisnica ovog multilateralnog ugovora o slobodnoj trgovini RH ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj bilanci. Najvažniji trgovinski partner RH s izvozne strane u CEFTA-i je Bosna i Hercegovina, s kojom RH ostvaruje i najveći suficit koji je u 2012. iznosio 661 milijun eura, ali je izvoz pao u odnosu na 2011. za 4%. Zatim Srbija, dok s Moldavijom i Albanijom, RH najmanje trguje. U strukturi robne razmjene sa zemljama CEFTA-e dominiraju industrijski proizvodi poput nafte i ulja, te plinova, cementa proizvoda od stakla, kozmetičkih proizvoda, lijekova i drugo. U strukturi robne razmjene poljoprivredno-prehrambeni proizvodi sudjeluju s 28% u izvozu, a to su cigarete, čokolada, pivo, voda, pšenica, kruh i pekarski proizvodi.“

Hrvatski izvoznici su dobili slobodu kretanja na tržištu Europske unije, a punopravnim članstvom preuzeli smo sve trgovinske sporazume i regulative koji su prije sklopljeni s trećim

zemljama svijeta. Prije ulaska u EU bili smo dio sporazuma CEFTA 2006 i za nas prestaju vrijediti sporazumi o slobodnoj trgovini koje je Hrvatska potpisala prije 1.7.2013.godine.

Slika 2. Izvoz po sektorima u Republici Hrvatskoj SMTK u tisućama EUR

Sektori	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Hrana i žive životinje	903975	1029941	1215289	1377204	1397857	1518745	1620777	1794397	2106227
Pića i duhan	169806	172444	176357	194065	250532	298869	317022	299592	319115
Sirove materije, osim goriva	788043	827657	895695	917003	1070234	1098274	1114768	1114768	1452314
Mineralna goriva i maziva	1341706	1393510	1259530	1164974	1488765	1537763	1445245	1343119	2994497
Životinjska i biljna ulja i masti	18652	25769	27552	49816	60293	65113	69032	72731	108503
Kemijski proizvodi	1062155	1105683	1362251	1631778	1977589	1841871	2058271	2051063	2297368
Proizvodisvrstani prema materija	1507305	1666795	1812313	1927503	2265532	2462887	2570368	2502124	3169950
Strojevi i prijevozna sredstva	2307778	2279944	2783084	2897128	3274246	3416040	3859783	3530993	4123843
Razni gotoviproizvodi	1329107	1697250	1860773	2084223	2172635	2207381	2076032	2075886	2431407
Proizvodi i transakcije	106599	105847	93790	45798	33493	38319	40377	68028	85540
Neraspoređeno	54322	63943	41218	27077	25770	58164	55028	54150	17503
Ukupno	9589448	10368782	11527852	12316569	14016945	14543427	15226703	14899762	19106268

Izvor: DZS, www.dzs.com, obrada autora, 2022.

Hrvatska je najviše izvozila u strane zemlje mineralna gnojiva, strojeve i prijevozna sredstva, razne gotove proizvode i hranu i životinjske proizvode. Najmanje smo izvozili piće i duhan, životinjska i biljna ulja, te masti, a imamo i proizvode i transakcije kao najmanji iznos izvoznih usluga. Iz tablice bi se dalo zaključiti da nam je 2021.godina najuspješnija po izvoznim proizvodima i uslugama što je svakako pozitivno za razvoj našeg gospodarstva. Ulaskom u EU pokazalo je da smo se otvorili prema stranim tržištima što je nakon 8 godina vidljivo da nam je jednostavnije plasirati robu na strana tržišta.

Postoje i izazovi s kojima se Hrvatska susreće kada je u pitanju izvoz, a (Turčić, 2014) navodi da su glavni problemi „usitnjena proizvodnja hrvatskog gospodarstva, nedostatni proizvodni kapaciteti, nedostatak jasne nacionalne izvozne strategije, teži pristup svjetskom kapitalu, problemi vezani uz transfer novih tehnologija i znanja, itd. Konkurentnost hrvatskog gospodarstva predstavlja jedan od najvažnijih preduvjeta vezanih uz međunarodnu razmjenu

RH i njezin uspjeh i poziciju na međunarodnom tržištu. Slijedom toga, već dugi niz godina jedan od strateških ciljeva hrvatske gospodarske politike predstavlja jačanje ukupne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, a time i jačanje izvoza kao strateškog opredjeljenja.“

Napredak je spor, a prostori za poboljšanje vide se u isticanju i razvoju industrijalizacije gospodarstva, bolja povezanost s vanjskim ulagačima, bolje iskorištavanje EU fondova za rast i razvoj, poticanje poduzetništva, smanjenje birokracije i digitalizacija.

Pristupanjem u EU dobili smo prednosti kao što su ukidanje graničnih kontrola i carinske formalnosti što je i ubrzalo trgovinu gdje prema autorima(Šelebaj, 2021) navode da „tako se prema podacima Svjetske banke u Hrvatskoj prosječan broj dana za otpremu izvozne robe smanjio s 26 dana u 2005. odnosno 20 dana u 2012. na 16 dana u 2014. godini. Iako je to još uvijek bilo nepovoljnije od prosjeka članica EU-a (12 dana), zasigurno je pridonijelo rastu hrvatskog izvoza nakon ulaska u EU“.

Prije ulaska u Europsku uniju vanjskotrgovinska razmjena robe se pratila preko jedinstvene carinske deklaracije (JCD), ali nakon ulaska taj proces je ostao samo za trgovinu s trećim zemljama, dok se za zemlje članice proces praćenja uvoza i izvoza odvija preko Intrastata jer postoji opcija da se prikupljaju informacije od svih tvrtki koje trguju s drugim zemljama članicama. Važno je spomenuti da se promijenila i metodologija za praćenje uvoza gdje se uvoz iz trećih zemalja gleda podrijetlo zemlje, olakšalo se i trgovinsko poslovanje ne samo rezidentima nego i nerezidentima. Nakon ulaska u EU nerezidentna poduzeća su svoje aktivnosti u poslovanju trgovine ubrzale, a za pojašnjenje to su poduzeća koja nemaju sjedište u RH, niti proizvodnju ali su registrirana za potrebe plaćanje poreza.

Autor (Turčić,2014) smatra da je „konkurentnost hrvatskog gospodarstva predstavlja jedan od najvažnijih preduvjeta vezanih uz međunarodnu razmjenu RH i njezin uspjeh na tržištu. Jedan od strateških ciljeva, već dugi niz godina predstavlja jačanje ukupne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva i jačanje izvoza kao strateškog opredjeljenja.“

4.2. Robna razmjena Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju

U makroekonomskom istraživanju autora (Šelebaj, 2020.)“ ističe kako „nakon ulaska u EU 2013. godine izvoz hrvatskih poduzeća počeo je ubrzano rasti zbog olakšanog pristupa zajedničkom tržištu. Iza snažnog oporavka robnog izvoza stoje prije svega mala i srednja poduzeća, poduzeća u pretežito stranom vlasništvu, ona sa sjedištem na sjeveru zemlje te mlada poduzeća – ona koja izvoze manje od pet godina. Izvoznici su u pravilu produktivniji i profitabilniji, isplaćuju veće plaće te posluju s nižim jediničnim troškovima rada u usporedbi s poduzećima usmjerenim isključivo na domaće tržište. Uoči ulaska Hrvatske u Europsku uniju smatralo se da će se olakšani trgovinski uvjeti i pristup zajedničkom tržištu pozitivno odraziti na robnu razmjenu, tim više što je Hrvatska u tom segmentu znatno zaostajala za usporedivim zemljama. To se uistinu i dogodilo te je Hrvatska nakon 2013. godine počela bilježiti izrazito visoke stope rasta robnog izvoza, koje su pružile znatan doprinos izlasku iz dugotrajne recesije. Unatoč pozitivnim učincima koje je članstvo u EU-u imalo na robni izvoz, izostao je veći broj radova koji se bave procjenom učinaka pristupanja na trgovinske tokove, posebno iz perspektive izvoznih poduzeća. Glavni je cilj ovoga istraživanja stoga bio analizirati učinke članstva u EU-u na različite skupine poduzeća koja sudjeluju u robnoj razmjeni, kako bi se poboljšalo razumijevanje pozadine rasta ukupnog izvoza.“

Slika 3. Uvoz po sektorima SMTK u tisućama EUR

Sektori	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Hrana i žive životinje	1742316	1916731	2111481	2195078	2408519	2479199	2770152	2568806	2992259
Pića i duhan	166167	194905	217960	233013	298016	337380	405968	392002	425419
Sirove materije, osim goriva	253416	295950	336994	334333	393135	458530	452998	432030	607618
Mineralna goriva i maziva	3582987	3179392	2808619	2424634	2896828	3223649	3046077	1952514	3905103
Životinjska i biljna ulja i masti	108633	96940	94339	98518	99220	95124	105628	104930	150834
Kemijski proizvodi	2231432	2264873	2607440	3011908	3034349	3305749	3573033	3852740	4315595
Proizvodisvrstani prema materija	2879538	3033713	3341179	3512494	3912120	4133447	4300670	4097539	5147205
Strojevi i prijevozna sredstva	3749091	3852910	4431514	5050525	5623311	6291249	6826746	6174094	6937942
Razni gotoviproizvodi	1811253	2264416	2521956	2839151	3208727	3403214	3478344	3306891	3767252
Proizvodi i transakcije	747	24422	6514	7369	14318	16897	18265	32165	56527
Neraspoređeno	2319	5152	4865	4843	3106	3118	3080	4156	9204
Ukupno	16527900	17129405	18482861	19711866	21891649	23747557	24980960	22917867	28314959

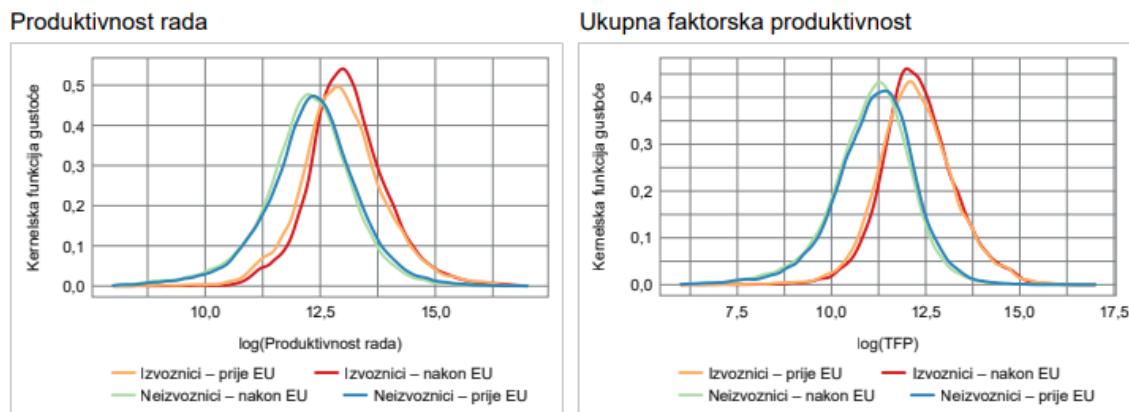
Izvor: DZS, www.dzs.com, obrada autora, 2022.

U 2021. godini uvezili smo najviše strojeve i prijevozna sredstva, te proizvode svrstane prema materijalu kao i kemijske proizvode, a najmanje u 2021. godini smo uvezili životinjske i biljne ulja i masti. 2013. godine najviše smo uvezili strojeve i prijevozna sredstva, te mineralna goriva i maziva, a od proizvoda s najmanjim uvozom 2013. godine su životinjska i biljna ulja i masti kao i piće i duhan. Liberalizacijom i otvaranjem tržišta s godinama smo i mi postali dostupniji za strane proizvode i usluge što je vidljivo u tablici.

„Brojke kroz godine pokazuju porast uvoza i izvoza u zadnjih 8 godina. Te (Šelebaj, 2020.) ističe da „nakon što je Hrvatska pristupila zajedničkom tržištu EU-a počela se oporavljati i produktivnost u prerađivačkoj industriji, što je u potpunosti rezultat poslovanja izvoznih poduzeća. Uključivanje u međunarodnu razmjenu za poduzeće podrazumijeva znatan broj dodatnih troškova, zbog čega samo produktivnija poduzeća mogu savladati takve ulazne barijere i postati izvoznicima. Izvoznici su se zbog toga i prije ulaska u EU izdvajali znatno većom produktivnošću, koja se nakon 2013. dodatno povećala. S druge strane, produktivnost ne izvoznika u istom se razdoblju smanjila, Osim što su produktivniji, izvoznici su u pravilu i profitabilniji, isplaćuju veće plaće te posluju s nižim jediničnim troškovima rada u usporedbi s poduzećima koja su usmjerena isključivo na domaće tržište. Rezultati ekonometrijske analize također pokazuju kako su izvozne premije, odnosno prosječne postotne razlike između izvoznih i neizvoznih poduzeća, dodatno porasle nakon ulaska u EU. Međutim, rezultati analize također

upućuju na zaključak da izvoznici nisu homogena skupina poduzeća. Procijenjene izvozne premije još su i veće ako izvoznici veći dio svojih prihoda ostvaruju prodajom u inozemstvo, češće izvoze i istodobno uvoze.“

Slika 4. Rast razine produktivnosti kod izvoznika



Izvor; Domagoj Šelebaj, Mikroekonomski aspekti izvoza hrvatske prerađivačke industrije nakon ulaska u Europsku uniju, 2020.

Važno se je i osvrnuti da su u zadnjih 8 godina porasla produktivnost, a svi tvrtke koje izvoze su postale i profitabilnije, pa (Šelebaj, 2020) ističe da poslodavci „isplaćuju veće plaće te posluju s nižim jediničnim troškovima rada u usporedbi s poduzećima koja su usmjerena isključivo na domaće tržište. Rezultati ekonometrijske analize također pokazuju kako su izvozne premije, odnosno prosječne postotne razlike između izvoznih i neizvoznih poduzeća, dodatno porasle nakon ulaska u EU. Međutim, rezultati analize također upućuju na zaključak da izvoznici nisu homogena skupina poduzeća. Procijenjene izvozne premije još su i veće ako izvoznici veći dio svojih prihoda ostvaruju prodajom u inozemstvo, češće izvoze i istodobno uvoze .“

Svake godine Hrvatska sve više izvozi svoje proizvode i usluge a za (Kovač, 2012) „rast i razvoj hrvatskog gospodarstva s aspekta međunarodne ekonomije izrazito je važno povećanje izvoza, ali onog koji ima povoljnu strukturu. U tom izvozu moraju dominirati proizvodi s visokom dodanom vrijednošću u odnosu na izvoz sirovina, lohn poslove, kao i proizvode s malom dodanom vrijednošću. Jedino veliki udio izvoznih proizvoda, čija je dodana vrijednost na zadovoljavajućoj razini, osiguravaju korist hrvatskom gospodarstvu. Samo takav izvoz generira

dobit, osigurava dugoročnu konkurentnost, zaposlenost te samim time pridonosi dobrobiti hrvatskog gospodarstva u cjelini. Važno je da tako strukturirana vanjskotrgovinska robna razmjena ima što veću pokrivenost uvoza izvozom. Budući da je na taj način moguć pozitivan utjecaj međunarodne razmjene, odnosno izvoza na povećanje BDP-a, čime se dugoročno osigurava rast standarda i razvoj hrvatskog gospodarstva.“

U ovom dijelu ćemo se osvrnuti na uvoz od 2013.godine do 2021.godine gdje ćemo prikazati s kojim zemljama smo nakon ulaska u Europsku uniju najviše uvozili.

Tablica 5. Uvoz po zemljama podrijetla prije i nakon ulaska u EU

Uvoz	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	
Zemlje EU	11769540	12220028	13082393	14420100	15223635	17087954	18548677	20092865	18393216	21650607
Ostale američke zemlje	1588630	1488517	1486062	1689454	1571156	1656321	1636164	1612388	1513191	1809970
Oceanijske zemlje	313690	268417	288496	324632	371112	469338	389477	456581	718249	569539
Neraspoređeno	75460	53707	93865	95851	168241	135357	188665	161517	171398	324478
Uvoz	13607	7706	11814	8567	8852	6201	6470	10372	15980	10914
Ukupno	323211	394761	397842	389603	414426	537948	652037	634341	594133	642217
Zemlje Europske unije3)	93864	201432	102086	130273	132570	198653	129779	147801	170665	154395
Austrija	3585	11556	3683	2898	4116	4171	4216	6513	8334	7891
Belgija	67199	37631	29758	28049	34241	33134	30235	45153	36676	41613
Bugarska	351914	353424	397474	427050	478004	538821	614375	681170	601018	699169
Cipar	51596	66685	90907	81039	97470	86247	133208	134132	234389	305005
Češka	51168	52288	40789	48815	57478	61290	71212	93059	94545	84542
Danska	2272627	2167059	2446823	2430403	2486988	2811864	3130787	3467642	2824342	3572908
Estonija	3887	4380	4344	5653	7375	9244	7732	11146	16041	15032
Finska	22782	10962	11254	21521	23457	25833	27227	32246	40041	52961
Francuska	3616	13813	14698	9922	12295	13580	14462	17389	15424	15725
Grčka	966272	1033663	1126081	1433725	1402434	1662723	1820830	2106980	1769671	2068128
Irska	74280	17047	3952	1898	7314	4996	5987	4863	6907	7698
Italija	556886	536060	591125	699972	773763	849393	883874	977552	895943	1086925
Letonija	2163026	2318498	2593367	2871447	3177132	3361607	3622216	3861734	3502343	4189185
Litva	308123	364928	425497	520805	602766	777926	886725	950631	922681	1154111
Luksemburg	8099	13632	16140	15779	24167	29525	36424	39105	31431	38607
Mađarska	125017	118401	141706	159125	150652	177404	228432	262481	256058	295098
Malta	7579
Nizozemska	203680	248680	287010	347974	323061	411045	438617	496968	476666	616179
Njemačka	1544947	1897320	1853445	1971294	2153104	2352991	2654489	2885533	2596857	3124194
Španjolska	241757	229915	278799	386557	398214	479711	504922	572957	467192	579726
Portugal	166315	117371	114774	108449	130963	127227	134272	142673	142432	175675
Ujedinjeno Kraljevstvo	174300	155184	218572	208739	212122	265369	295832	279300	270533	...
Sjeverna Irska	-	36988	12028	606	161	34	10	637	75	1145
Zemlje Efte	433371	254492	205828	182119	188306	193954	235096	175037	192491	207431
Norveška	31958	34057	16258	14760	20312	20698	61278	15776	15058	21120
Švicarska	397919	217512	187922	165940	167377	171935	173134	159210	177378	186218
Ostale zemlje	3494	2923	1648	1419	618	1321	685	51	54	92
Zemlje Cefte	1037197	979216	900937	1014698	1167240	1351079	1436042	1382159	1363753	1912799
Albanija	3266	2673	2813	3494	4895	6175	7032	8880	11186	19536
Bosna i Hercegovina	590016	582268	460275	495071	573326	685174	732933	697778	669954	975324
Crna Gora	46337	4420	8351	3875	4750	5103	5057	4562	4210	5479
Kosovo	2829	2701	2457	3122	2336	1763	2521	3375	3920	6534
Moldavija	1618	1402	1830	1472	2102	2168	2215	2245	3080	3176
Sjeverna Makedonija6)	86773	81372	69742	74573	81998	75638	86080	72774	82984	101585
Srbija	306357	304380	355469	433090	497833	575059	600204	592546	588419	801165

Izvor: DZS, www.dzs.com, obrada autora, 2022.

Tablica 6. Izvoz po zemljama podrijetla prije i nakon ulaska u EU

Izvoz	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Zemlje OPEC-a	147.798	250.648	299.632	336.405	513.137	591.704	392.133	43.978	211.786
Ostale azijske zemlje	1.128.607	1.088.926	685.879	583.629	617.071	739.153	722.157	639.272	1.094.965
Ostale afričke zemlje	1.312.536	1.079.224	1.279.375	1.602.597	1.601.437	1.793.962	1.744.647	1.903.816	2.172.391
Ostale američke zemlje	31.891	30.291	59.319	76.155	43.980	50.205	116.171	82.482	177.737
Oceanijske zemlje	376.738	282.658	353.398	356.347	247.332	292.170	271.873	258.504	741.367
Neraspoređeno	4.371	4.628	4.746	5.784	19.709	4.267	6.255	8.305	38.211
Uvoz	72.221	203.873	183.595	171.768	215.995	56.282	77.664	32.050	107.664
Ukupno	16.527.900	17.129.405	18.482.861	19.711.866	21.891.649	23.747.557	24.980.960	22.917.867	28.314.959
Zemlje Europske unije	12.220.028	13.082.393	14.420.100	15.223.635	17.087.954	18.548.677	20.092.865	18.393.216	21.650.607
Austrija	1.488.517	1.486.062	1.689.454	1.571.156	1.656.321	1.636.164	1.612.388	1.513.191	1.809.970
Belgija	268.417	288.496	324.632	371.112	469.338	389.477	456.581	718.249	569.539
Bugarska	53.707	93.865	95.851	168.241	135.357	188.665	161.517	171.398	324.478
Cipar	7.706	11.814	8.567	8.852	6.201	6.470	10.372	15.980	10.914
Češka	394.761	397.842	389.603	414.426	537.948	652.037	634.341	594.133	642.217
Danska	201.432	102.086	130.273	132.570	198.653	129.779	147.801	170.665	154.395
Estonija	11.556	3.683	2.898	4.116	4.171	4.216	6.513	8.334	7.891
Finska	37.631	29.758	28.049	34.241	33.134	30.235	45.153	36.676	41.613
Francuska	353.424	397.474	427.050	478.004	538.821	614.375	681.170	601.018	699.169
Grčka	66.685	90.907	81.039	97.470	86.247	133.208	134.132	234.389	305.005
Irska	52.288	40.789	48.815	57.478	61.290	71.212	93.059	94.545	84.542
Italija	2.167.059	2.446.823	2.430.403	2.486.988	2.811.864	3.130.787	3.467.642	2.824.342	3.572.908
Letonija	4.380	4.344	5.653	7.375	9.244	7.732	11.146	16.041	15.032
Litva	10.962	11.254	21.521	23.457	25.833	27.227	32.246	40.041	52.961
Luksemburg	13.813	14.698	9.922	12.295	13.580	14.462	17.389	15.424	15.725
Mađarska	1.033.663	1.126.081	1.433.725	1.402.434	1.662.723	1.820.830	2.106.980	1.769.671	2.068.128
Malta	17.047	3.952	1.898	7.314	4.996	5.987	4.863	6.907	7.698
Nizozemska	536.060	591.125	699.972	773.763	849.393	883.874	977.552	895.943	1.086.925
Njemačka	2.318.498	2.593.367	2.871.447	3.177.132	3.361.607	3.622.216	3.861.734	3.502.343	4.189.185
Poljska	364.928	425.497	520.805	602.766	777.926	886.725	950.631	922.681	1.154.111
Portugal	13.632	16.140	15.779	24.167	29.525	36.424	39.105	31.431	38.607
Rumunjska	118.401	141.706	159.125	150.652	177.404	228.432	262.481	256.058	295.098
Slovačka	248.680	287.010	347.974	323.061	411.045	438.617	496.968	476.666	616.179
Slovenija	1.897.320	1.853.445	1.971.294	2.153.104	2.352.991	2.654.489	2.885.533	2.596.857	3.124.194
Španjolska	229.915	278.799	386.557	398.214	479.711	504.922	572.957	467.192	579.726
Švedska	117.371	114.774	108.449	130.963	127.227	134.272	142.673	142.432	175.675
Ujedinjena Kraljevina	155.184	218.572	208.739	212.122	265.369	295.832	279.300	270.533	...
Neraspoređeno	36.988	12.028	606	161	34	10	637	75	1.145
Zemlje Efte	254.492	205.828	182.119	188.306	193.954	235.096	175.037	192.491	207.431
Norveška	34.057	16.258	14.760	20.312	20.698	61.278	15.776	15.058	21.120
Švicarska	217.512	187.922	165.940	167.377	171.935	173.134	159.210	177.378	186.218
Ostale zemlje	2.923	1.648	1.419	618	1.321	685	51	54	92
Zemlje Cefte	979.216	900.937	1.014.698	1.167.240	1.351.079	1.436.042	1.382.159	1.363.753	1.912.799
Albanija	2.673	2.813	3.494	4.895	6.175	7.032	8.880	11.186	19.536
Bosna i Hercegovina	582.268	460.275	495.071	573.326	685.174	732.933	697.778	669.954	975.324
Crna Gora	4.420	8.351	3.875	4.750	5.103	5.057	4.562	4.210	5.479
Kosovo	2.701	2.457	3.122	2.336	1.763	2.521	3.375	3.920	6.534
Moldavija	1.402	1.830	1.472	2.102	2.168	2.215	2.245	3.080	3.176
Sjeverna Makedonija	81.372	69.742	74.573	81.998	75.638	86.080	72.774	82.984	101.585
Srbija	304.380	355.469	433.090	497.833	575.059	600.204	592.546	588.419	801.165

Izvor: DZS, www.dzs.com, obrada autora, 2022.

Prema podacima iz gore prikazane tablice možemo vidjeti da su najvažniji vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske Italija i Njemačka prema izvozu i uvozu, a slijedi ih Slovenija. Što se tiče samo uvoza tu se pojavljuje Bugarska i Italija, u Italiju smo u 2021.godine uvezli robe vrijednosti 1.086.925 milijardi kuna, dok se u Mađarsku 2021.godine uvezlo robe u vrijednosti 295.098 milijuna kuna. Izvoz prema Njemačkoj u 2021. godini se povećao u odnosu na 2020., 2019.,2018., a izvoz u 2021. godini iznosi 4.189.185 milijardi kuna.

Vanjskotrgovinski partner s kojim Republika Hrvatska ostvaruje veliki uvoz su Letonija i Mađarska, tu se u zadnjih nekoliko godina konstantno rastao što znači da smo mi njima vrlo važan trgovinski partner.

Prema podacima www.dzs.hr „izvoz u države izvan EU-a porastao je za 23,1% u prvih jedanaest mjeseci 2021. u odnosu na 2020., a čini 31,0% ukupnog izvoza. Među najvećim vanjskotrgovinskim partnerima izvan EU-a s kojima je Republika Hrvatska ostvarila robnu razmjenu u prvih jedanaest mjeseci 2021. bile su susjedne države Bosna i Hercegovina te Srbija. U promatranom razdoblju izvoz u Bosnu i Hercegovinu porastao je za 25,4% (udio u ukupnom izvozu od 8,5%), dok je izvoz u Srbiju ostvario porast od 24,0% (udio u ukupnom izvozu od 4,6%). Od siječnja do studenoga 2021. porastao je i izvoz u SAD, za 34,9%, što čini udio u ukupnom izvozu od 3,2%, a najvećim su se dijelom izvozili medicinski i farmaceutski proizvodi.“

Podaci su pokazali prema istraživanju www.dzs.hr da je „među najvećim vanjskotrgovinskim partnerima izvan EU-a s kojima je Republika Hrvatska ostvarila robnu razmjenu u prvih jedanaest mjeseci 2021. bile su susjedne države Bosna i Hercegovina te Srbija. U promatranom razdoblju izvoz u Bosnu i Hercegovinu porastao je za 25,4% (udio u ukupnom izvozu od 8,5%), dok je izvoz u Srbiju ostvario porast od 24,0% (udio u ukupnom izvozu od 4,6%). Od siječnja do studenoga 2021. porastao je i izvoz u SAD, za 34,9%, što čini udio u ukupnom izvozu od 3,2%, a najvećim su se dijelom izvozili medicinski i farmaceutski proizvodi“

4.3. Vanjskotrgovinska bilanca u 2021.godini

Izvoz roba i usluga u Republici Hrvatskoj stvara stabilnost i nova radna mjesta, čini zemlju konkurentnijom i osigurava održivi gospodarski razvoj, te zemlje koja najviše izvoze brže se oporavljaju od šokova inflacije, nestabilnosti na tržištu i brži je oporavak od recesije što u konačnici znači da ćemo imati manji broj otkaza u gospodarstvu. Izvoz je jedna od najvažnijih odrednica bruto domaćeg proizvoda, a prilikom veće pokrivenosti izvoza nad uvozom imamo manji deficit u državnoj blagajni. Stabilno gospodarstvo i poslovanje ulaže u nove tehnologije i znanja, te povećava devizne rezerve i jača se pozitivna slika zemlje što je stvara konkurentnom na svjetskim tržištima.

„Izvoz je posljedica međunarodne podjele rada i specijalizacije zemalja u proizvodnji dobara i usluga koja omogućuje poslovnim entitetima generiranje financijskih sredstava i kompetentnog ljudskog kapitala. Kretanje izvoza uvelike se objašnjava načelom komparativnih prednosti. Naime, svako nacionalno gospodarstvo teži izvozu proizvoda u čijoj je proizvodnji učinkovitije od svog vanjskotrgovinskog partnera. Ovisno o tehničkom napretku, strukturi i brzini rasta pojedinih zemalja, mijenjaju se i njihove komparativne prednosti što ukazuje na nestabilnost međunarodne dinamike i trenutačne hijerarhijske raspodjele (Nikolić, 2018)“

Zadatak poduzeća koji sudjeluje u vanjskoj trgovini je da u neposrednoj suradnji sa svim sudionicima u proizvodnji, razmjeni i potrošnji robe i usluga, omogući skladan gospodarski razvoj zemlje, da utječe na razvoj i unaprjeđenje proizvodnje te da zadovolji stvarne potrebe domaćeg tržišta i osigura plasman proizvedenih viškova robe i ponuđenih usluga na stranim tržištima (Gašić, 2012.)

Prema podacima www.izvoz.gov.hr „samo oko 15% poduzeća u Hrvatskoj izvozi, međutim, ta poduzeća zapošljavaju 51% zaposlenih u svim poduzećima, investiraju 62%, ostvaruju oko 66% od ukupnih prihoda od prodaje, te u razvoj ulažu čak oko 73% sredstava od ukupno ulaganih sredstava u razvoj. Također ostvaruju dobit od 76%. Rast takvih zdravih i naprednih poduzeća čini ukupnu hrvatsku ekonomiju snažnijom.“

Podaci Državnog zavoda za statistiku www.dzs.hr da je „vrijednost hrvatskog robnog izvoza u prvih šest mjeseci ove godine iznosila je nešto više od 90 milijarde kuna, što je 35,6 posto više u odnosu na isto razdoblje 2021. godine, dok je uvoz porastao za 51,8 posto, na 152,5 milijardi kuna. Vanjskotrgovinski deficit u prvoj polovici ove godine iznosio je 62,4 milijarde kuna i u odnosu na isto lanjsko razdoblje bio je veći za 28,4 milijarde kuna. Brži rast uvoza od izvoza odrazio se i na pokazatelj pokrivenosti uvoza izvozom, koji za prvih šest mjeseci ove godine iznosi 59,1 posto, dok je u isto vrijeme lani pokrivenost uvoza izvozom bila na 66,1 posto.“

Naime, Državni zavod za statistiku navodi na stranicama ww.dzs.hr da je u prvih jedanaest mjeseci 2021. ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 129,3 milijarde kuna i veći je za 27,3 milijarde kuna ili 26,8% u usporedbi s istim razdobljem 2020. U istom razdoblju ukupan uvoz Republike Hrvatske iznosio je 193,7 milijardi kuna, što je porast od 36,5 milijardi kuna, odnosno 23,2% u odnosu na isto razdoblje 2020. Vanjskotrgovinski deficit Republike Hrvatske od siječnja do studenoga 2021. iznosio je 64,4 milijarde kuna, što je za 9,2 milijarde kuna ili 16,6% više nego u istom razdoblju 2020. Pokrivenost uvoza izvozom od siječnja do studenoga 2021. iznosila je 66,8%, dok je u istom razdoblju 2020. iznosila 64,9%. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u izvozu Republike Hrvatske jesu države članice EU-a. Izvoz u države članice EU-a u prvih jedanaest mjeseci 2021. čini 69,0% ukupnog izvoza i veći je za 28,5% u odnosu na isto razdoblje 2020.“

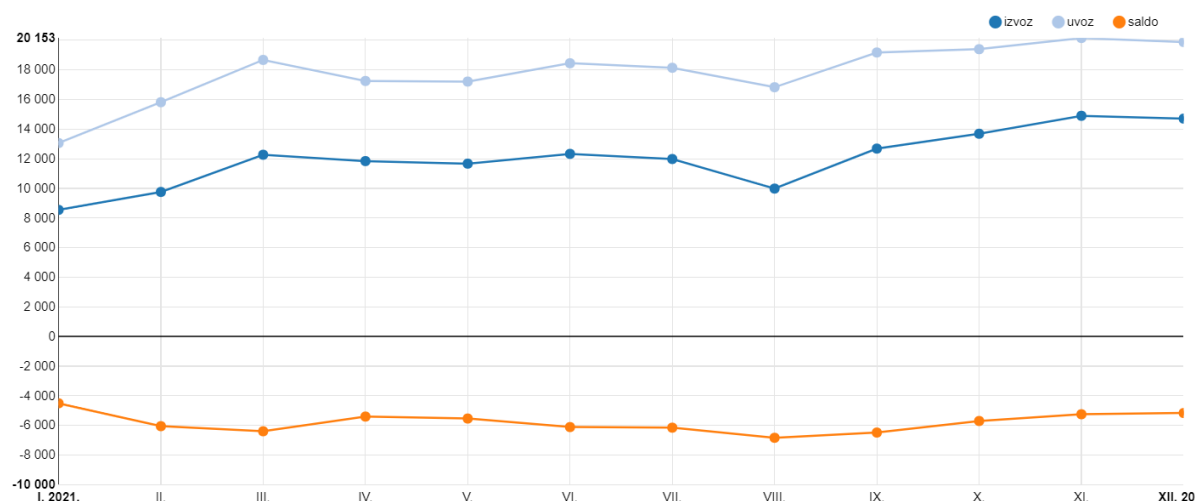
Tablica 7. Saldo robne razmjene u 2020. i 2021.godini

	Izvoz			Uvoz			Saldo robne razmjene			Pokrivenost uvoza izvozom,%
	tis. kuna	tis. eura	tis. USD	tis. kuna	tis. eura	tis. USD	tis. kuna	tis. eura	tis. USD	
2020.										
I.	8 692 574	1 167 765	1 307 784	14 354 732	1 928 123	2 160 505	-5 662 158	-760 358	-852 721	60,6
II.	9 642 100	1 296 736	1 433 596	15 974 613	2 148 287	2 372 368	-6 332 513	-851 551	-938 771	60,4
III.	9 085 255	1 218 932	1 337 010	15 081 224	2 022 993	2 224 423	-5 995 968	-804 061	-887 413	60,2
IV.	7 233 018	951 188	1 045 538	11 084 784	1 456 943	1 600 553	-3 851 766	-505 755	-555 015	65,3
V.	7 701 046	1 019 658	1 107 178	12 755 514	1 688 665	1 834 033	-5 054 468	-669 007	-726 855	60,4
VI.	9 454 773	1 248 128	1 382 143	14 893 298	1 965 354	2 180 074	-5 438 525	-717 226	-797 931	63,5
VII.	10 387 736	1 374 051	1 545 159	15 511 965	2 051 735	2 303 852	-5 124 229	-677 684	-758 692	67
VIII.	7 647 409	1 020 248	1 210 932	12 660 857	1 689 975	2 005 005	-5 013 448	-669 727	-794 073	60,4
IX.	10 503 359	1 396 638	1 663 423	14 849 477	1 974 537	2 352 068	-4 346 118	-577 899	-688 645	70,7
X.	10 947 896	1 451 410	1 700 460	15 530 560	2 058 574	2 411 165	-4 582 664	-607 164	-710 705	70,5
XI.	10 685 945	1 411 526	1 652 885	14 503 154	1 915 986	2 240 608	-3 817 209	-504 460	-587 723	73,7
XII.	10 149 643	1 343 482	1 605 172	15 233 085	2 016 696	2 411 484	-5 083 442	-673 214	-806 312	66,6
I. – XII.	112 130 754	14 899 762	16 991 282	172 433 263	22 917 867	26 096 137	-60 302 509	-8 018 105	-9 104 856	65
2021.										
I.	8 545 708	1 133 613	1 390 105	13 059 615	1 732 062	2 124 991	-4 513 907	-598 449	-734 886	65,4
II.	9 757 278	1 291 571	1 566 649	15 816 429	2 093 373	2 539 292	-6 059 151	-801 801	-972 643	61,7
III.	12 269 499	1 620 311	1 957 941	18 672 997	2 465 634	2 976 288	-6 403 499	-845 323	-1 018 347	65,7
IV.	11 841 362	1 565 033	1 844 265	17 251 414	2 280 306	2 682 700	-5 410 052	-715 273	-838 435	68,6
V.	11 667 671	1 544 050	1 865 686	17 210 647	2 277 838	2 752 822	-5 542 976	-733 788	-887 136	67,8
VI.	12 328 309	1 640 623	2 000 810	18 447 665	2 454 841	2 993 138	-6 119 356	-814 218	-992 328	66,8
VII.	11 981 162	1 599 468	1 902 164	18 141 540	2 421 942	2 880 215	-6 160 378	-822 475	-978 051	66
VIII.	9 984 203	1 331 375	1 579 539	16 827 992	2 243 865	2 663 392	-6 843 790	-912 490	-1 083 852	59,3
IX.	12 684 554	1 693 941	1 999 903	19 174 961	2 560 741	3 023 893	-6 490 408	-866 800	-1 023 991	66,2
X.	13 687 530	1 826 773	2 126 064	19 396 613	2 588 799	3 029 890	-5 709 083	-762 027	-903 826	70,6
XI.	14 898 602	1 984 505	2 313 027	20 153 014	2 684 299	3 128 516	-5 254 412	-699 794	-815 488	73,9
XII.	14 709 166	1 956 419	2 222 395	19 880 401	2 643 905	3 003 616	-5 171 235	-687 487	-781 222	74
I. – XII.	144 355 043	19 187 681	22 768 548	214 033 289	28 447 605	33 798 752	-69 678 246	-9 259 924	-11 030 205	67,4

Prema podacima www.dzs.hr u 2021., godini „robne razmjene Republike Hrvatske s inozemstvom, u usporedbi s 2020. ostvaren je porast izvoza i uvoza, vanjskotrgovinskog deficita te pokrivenosti uvoza izvozom. Ukupan izvoz Republike Hrvatske u 2021. iznosio je oko 144 milijarde kuna, što je u odnosu na 2020. povećanje za oko 32 milijarde kuna, odnosno za oko 29%. Istodobno je ukupan uvoz iznosio oko 214 milijardi kuna i povećao se za oko 42 milijarde kuna, odnosno za oko 24% u usporedbi s 2020. Deficit robne razmjene s inozemstvom u 2021. iznosio je oko 70 milijardi kuna te je porastao za oko 16%, odnosno za oko 9 milijardi kuna u odnosu na godinu prije. Pokrivenost uvoza izvozom u 2021. iznosila je oko 67%, dok je u prethodnoj godini iznosila 65%.“

Slika 8. Robna razmjena s inozemstvom od siječnja do prosinca 2021.

G-1. ROBNA RAZMJENA S INOZEMSTVOM OD SIJEČNJA 2021. DO PROSINCA 2021.



Izvor: Državni zavod za statistiku

Izvor: Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr

Prema podacima koje Eurostat navodi uvoz robe u Europskoj uniji za 2021.godinu se povećao za 23% u odnosu na 2020.godinu, a izvoz robe u Europskoj uniji se povećao za 13%. Državni zavod sa statistiku navodi da se izvoz članica Europske unije povećao za 20% u periodu između 2020. i 2021.godine, a najveći porast unutar članica EU je ostvarila Hrvatska u iznosu od 31%.

Najvažniji partneri s kojima ostvarujemo uvoz i izvoz su zemlje Europske unije jer je u 202.godini robna razmjena s članicama iznosila 70% ukupnog izvoza i 77% ukupnog uvoza. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri Europske unije u 2021.godini su bili Slovenija, Italija i Njemačka. Vrijednost robe koju smo uvezli iz članica Europske unije porasla je za 20,2 posto u brojkama iznosi 163,9 milijardi kuna, a tijekom 2021.godine izvezeno je 100 milijardi kuna više u odnosu na 2020.godinu što u postotku iznosi 31,3 %.

„Članstvom u EU RH je postala dio jedinstvenog unutarnjeg tržišta EU u kojem nema carinskih i necarinskih prepreka, smanjeni su prekogranični troškovi poslovanja, povećala se konkurencija te je hrvatskim gospodarstvenicima omogućen slobodan pristup tržištu svih članica EU, kao i tržištu država s kojima EU ima sklopljene trgovinske sporazume. Od dana članstva u EU RH je preuzela i zakonodavnu regulativu iz dijela trgovinskih mehanizama koja obuhvaća trgovinske zaštitne mehanizme i trgovinske prepreke prema trećim zemljama. Primjenjuje se zajednička carinska tarifa i sva ostala pravila uvoza, uključujući i odredbe o dampinškom/subvencioniranom uvozu (Turčić, 2014).“

Tablica 10. Izvoz i uvoz Hrvatske po sektorima SMTK za 2020. i 2021.godinu

		Izvoz			Uvoz		
		I. – XII. 2020.	I. – XII. 2021.	indeksi I. – XII. 2021. I. – XII. 2020.	I. – XII. 2020.	I. – XII. 2021.	indeksi I. – XII. 2021. I. – XII. 2020.
	Ukupno	112 130 754	144 355 043	128,7	172 433 263	214 033 289	124,1
0	Hrana i žive životinje	13 504 290	15 898 951	117,7	19 327 358	22 588 412	116,9
1	Pića i duhan	2 254 916	2 406 540	106,7	2 950 694	3 300 032	111,8
2	Sirove materije, osim goriva	8 337 054	10 953 881	131,4	3 251 357	4 575 215	140,7
3	Mineralna goriva i maziva	10 104 796	22 519 758	222,9	14 675 589	29 386 235	200,2
4	Životinjska i biljna ulja i masti	547 422	837 272	152,9	789 597	1 137 750	144,1
5	Kemijski proizvodi	15 442 496	17 319 936	112,2	28 988 992	32 636 491	112,6
6	Proizvodi svrstani prema materijalu	18 830 372	23 917 389	127	30 831 641	38 743 940	125,7
7	Strojevi i prijevozna sredstva	26 562 955	31 293 282	117,8	46 466 791	52 770 791	113,6
8	Razni gotovi proizvodi	15 626 404	18 430 490	117,9	24 877 617	28 396 499	114,1
9	Proizvodi i transakcije, d. n.	512 193	645 815	126,1	242 330	428 878	177
	Neraspoređeno	407 856	131 728	32,3	31 297	69 045	220,6

Izvor: Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 2022.

	Izvoz			Uvoz			
	I. – XII. 2020.	I. – XII. 2021.	indeksi	I. – XII. 2020.	I. – XII. 2021.	indeksi	
			I. – XII. 2021. I. – XII. 2020.			I. – XII. 2021. I. – XII. 2020.	
	Ukupno	112 130 754	144 355 043	128,7	172 433 263	214 033 289	124,1
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6 718 621	8 166 067	121,5	5 032 029	5 828 393	115,8
B	Rudarstvo i vađenje	4 816 114	8 523 226	177	6 308 880	14 731 148	233,5
C	Prerađivačka industrija	96 319 233	116 311 544	120,8	156 986 482	186 373 191	118,7
	10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda	9 389 692	11 052 637	117,7	16 356 294	19 407 064	118,7
	11 Proizvodnja pića	1 102 346	1 351 825	122,6	1 739 889	2 047 135	117,7
	12 Proizvodnja duhanskih proizvoda	1 221 606	1 208 230	98,9	1 166 894	1 171 912	100,4
	13 Proizvodnja tekstila	1 296 440	1 370 439	105,7	3 395 831	3 140 105	92,5
	14 Proizvodnja odjeće	4 658 229	5 375 110	115,4	8 079 269	8 961 069	110,9
	15 Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	3 082 250	3 225 293	104,6	4 241 976	4 506 899	106,2
	16 Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala	5 318 001	6 882 812	129,4	2 483 043	3 090 301	124,5
	17 Proizvodnja papira i proizvoda od papira	2 126 718	2 695 416	126,7	3 790 548	4 352 246	114,8
	18 Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	16 751	17 399	103,9	13 983	18 425	131,8
	19 Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	4 342 651	6 978 967	160,7	5 196 503	9 042 576	174
	20 Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	6 148 757	8 001 506	130,1	14 683 347	18 344 663	124,9
	21 Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	8 016 273	7 645 176	95,4	12 679 314	12 187 634	96,1
	22 Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	3 684 170	4 678 683	127	7 501 213	9 414 852	125,5
	23 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3 935 803	4 490 216	114,1	3 344 594	3 971 901	118,8
	24 Proizvodnja metala	4 115 896	6 107 555	148,4	9 837 959	15 112 443	153,6
	25 Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme	7 773 835	9 342 894	120,2	6 781 771	8 072 918	119
	26 Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda	3 854 896	4 319 230	112	10 969 269	12 328 367	112,4
	27 Proizvodnja električne opreme	8 384 056	10 931 838	130,4	9 140 572	11 729 480	128,3
	28 Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	6 846 833	8 025 057	117,2	14 265 415	15 639 945	109,6
	29 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5 016 962	4 786 351	95,4	10 906 504	13 376 430	122,6
	30 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	2 893 353	4 110 846	142,1	3 804 759	2 688 592	70,7
	31 Proizvodnja namještaja	1 880 891	2 152 925	114,5	2 579 032	3 063 948	118,8
	32 Ostala prerađivačka industrija	1 212 822	1 561 138	128,7	4 028 502	4 704 286	116,8
D	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1 449 404	7 552 074	521	2 904 347	5 098 497	175,5
E	Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1 953 721	3 124 391	159,9	650 877	1 411 114	216,8
J	Informacije i komunikacije	463 319	542 250	117	514 990	517 350	100,5
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	487	147	30,2	986	560	56,8
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	1 999	3 615	180,9	3 377	3 992	118,2
	Neraspoređeno	407 856	131 728	32,3	31 297	69 045	220,6

U tablici je vidljivo da je prerađivačka industrija imala najveći porast izvoza i uvoza koja je tijekom 2021.godine imala udio od 81% u ukupnom izvozu prerađivačkih industrija i pridonijela porastu izvoza oko 21%, a najviše uvozimo proizvode koji se odnose na rudarstvo i vađenje. Prerađivačka industrija utječe na doprinos porasta izvoza za oko 61%, a odnosi se na proizvodnju kokosa i rafiniranih naftnih proizvoda, a na porast izvoza u iznosu oko 30% je imala i proizvodnja električne opreme.

2021.godine smo puno i uvozili u prerađivačkoj industriji gdje smo uvozili za oko 19% više, a s udjelom oko 87% u ukupnom izvozu, a uvozu je doprinijela proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda i porastom za 74%.

Zanimljiv podatak koji navodi www.dzs.hr da „opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija u 2021. ostvarila je porast izvoza za 421% u odnosu na 2020., s udjelom u ukupnom izvozu od oko 5%.Rudarstvo i vađenje ostvarilo je u 2021. u odnosu na prethodnu godinu porast uvoza za oko 134%, a u ukupnom uvozu sudjeluje s oko 7%.Najveća vrijednost izvoza i uvoza, odnosno gotovo četvrtina ukupnog izvoza i uvoza Republike Hrvatske, prema Standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji (SMTK), ostvarena je u sektoru Strojovi i prijevozna sredstva. Izvoz tog sektora u 2021. iznosio je oko 31 milijardu kuna i čini oko 22% ukupnoga hrvatskog izvoza. Uvoz je u spomenutom razdoblju iznosio oko 53 milijarde kuna i imao je udio od oko 25%.“

5. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE HRVATSKE I BOSNE I HERCEGOVINE

5.1. Politika Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina ima najdužu granicu s Republikom Hrvatskom, a broj stanovništva iz 2013. Godine iznosi oko 3,5 milijuna ljudi. BDP BiH se procjenjuje na 19,9 milijardi dolara, dok je BDP po glavi stanovnika oko 5,7 tisuća dolara.

Daytonski sporazum postignut međunarodnim posredstvom - mirovni sporazum pregovaran u Daytonu, Ohio, SAD, u studenom 1995. - uspostavio je Bosnu i Hercegovinu kao državu koja se sastoji od dva visoko autonomna entiteta, Republike Srpske (Republike Srpske) i Federacije Bosne i Hercegovine.

Svaki entitet ima svoje zakonodavno tijelo i predsjednika. Središnje institucije Bosne i Hercegovine uključuju izravno izabrano tročlano predsjedništvo, koje se izmjenjuje svakih osam mjeseci između jednog bošnjačkog, jednog srpskog i jednog hrvatskog člana. Predsjedništvo kao šef države imenuje multietničko Vijeće ministara. Predsjednik vijeća, kojeg imenuje predsjedništvo, a odobrava ga nacionalni zastupnički dom, obnaša dužnost šefa vlade.

Parlament je dvodomni. Članovi se biraju izravno u donji dom (Zastupnički dom) s 42 mjesta, u kojem je 28 mjesta rezervirano za Federaciju, a 14 za Republiku Srpsku. Članove gornjeg doma (Doma naroda, s po pet članova iz svake etničke skupine) biraju entitetska zakonodavna tijela.

Kao rezultat Daytonskog sporazuma, civilnu provedbu mira nadgleda Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu izabran od Vijeća za provedbu mira (PIC). Visoki predstavnik je najviša politička vlast u zemlji. Visoki predstavnik ima brojne vladine i zakonodavne ovlasti, uključujući razrješenje izabраниh i neizabраниh dužnosnika. Zbog ogromnih ovlasti visokog predstavnika nad bosanskom politikom i bitnih ovlasti veta, položaj se također uspoređuje s položajem potkralja.

Prema (Kurečiću, Pađenu, 2014) „politika se odvija u okviru parlamentarne predstavničke demokracije, pri čemu izvršnu vlast vrši Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Zakonodavna vlast ima i Vijeće ministara i Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Članovi Parlamentarne skupštine biraju se prema sustavu proporcionalne zastupljenosti (PR).“

Entiteti, uglavnom zasnovani na teritorijima koji su u to vrijeme držale dvije zaraćene strane, formalno su uspostavljeni Daytonskim sporazumom 1995. godine zbog strahovitih promjena u etničkoj strukturi Bosne i Hercegovine. Od 1996. godine moć entiteta u odnosu na državnu vladu značajno se smanjila. Unatoč tome, entiteti i dalje imaju brojne moći prema sebi.

Distrikt Brčko na sjeveru zemlje stvoren je 2000. godine, od zemlje oba entiteta. Službeno pripada obojici, ali njime ne upravljaju ni jedno, i funkcionira u okviru decentraliziranog sustava lokalne uprave. U svrhu izbora, birači Brčko Distrikta mogu odlučiti sudjelovati na izborima za Federaciju ili Republiku Srpsku. Distrikt Brčko pohvaljen je zbog održavanja multietničkog stanovništva i razine blagostanja znatno iznad nacionalnog prosjeka.

Autorica (Mintas, 2010) navodi da je „politika Hrvatske definirana je parlamentarnim, reprezentativnim demokratskim republičkim okvirom, gdje je premijer Hrvatske šef vlade u višestranačkom sustavu. Izvršnu vlast vrše Vlada i predsjednik Hrvatske. Zakonodavna vlast ima Hrvatski sabor. Sudstvo je neovisno o izvršnoj i zakonodavnoj vlasti. Sabor je usvojio važeći Ustav Hrvatske 22. prosinca 1990. i odlučio proglasiti neovisnost od Jugoslavije 25. svibnja 1991. Ustavna odluka o suverenosti i neovisnosti Republike Hrvatske stupila je na snagu 8. listopada 1991. Ustav je od tada izmijenjen nekoliko puta.

Prve moderne stranke u zemlji razvile su se sredinom 19. stoljeća, a njihov dnevni red i privlačnost promijenili su se, odražavajući velike društvene promjene, poput raspada Austro-Ugarske, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, diktature i socijalnih preokreta u kraljevstvu, Drugi svjetski rat, uspostava komunističke vladavine i raspad SFR Jugoslavije.

22. prosinca 1990. godine proglašen je ustav Republike Hrvatske. Uz takva klasična građanska prava kao što su sloboda govora, vjeroispovijesti, informiranja i udruživanja, jednakost nacionalnosti zajamčena je u nizu ustavnih članaka. Kulturna autonomija, zajedno s pravom na upotrebu vlastitog jezika i pisma (potonje je posebno namijenjeno srpskoj manjini), također je zajamčena.

Ustav iz 1990. promijenio je strukturu Sabora (parlamenta) iz trometarskog tijela prema jugoslavenskom sustavu u dvodomno tijelo koje se sastojalo od Zastupničkog doma (donji dom) i Doma okruga (gornjeg doma). Ustavnim amandmanima 2001. godine ukinut je gornji dom, čime je Sabor postao jednodomno tijelo. Članovi se biraju sa stranačkih lista svake četiri godine. Uz to, mali postotak mjesta rezerviran je za nacionalne manjine i za predstavnike Hrvata koji žive izvan zemlje.

5.2. Trgovinska razmjena dviju država

Hrvatska je do prije ulaska u EU u 2012. godini bila najveći uvoznik u Bosnu i Hercegovinu, dok je s aspekta izvoza iz BiH Hrvatska bila na drugom mjestu odmah poslije Njemačke. S tim u vezi, nesporna je činjenica da su i Bosna i Hercegovina i Hrvatska međusobno važni trgovinski partneri. Koliko je ekonomija jedne zemlje zavisna od drugih zemalja govori nam njena otvorenost prema vanjskoj ekonomiji (Unković, 2010).

Slika 11. Zemlje EU i BiH potencijalni kandidat



Izvor slike: https://european-union.europa.eu/easy-read_hr

Izlaskom iz CEFTE Hrvatska je izgubila puno privilegija nakon što je postala članica Europske unije jer Hrvatska je bila najvažniji partner u vanjskotrgovinskoj razmjeni prije nego što je poslala članicom. Bosna i Hercegovina ima slabu ekonomsku moć i zbog toga u budućnosti će trebati pronalaziti rješenja za povećanje ekonomske otvorenosti i povećanje vanjskotrgovinske razmjene kako bi povećala stabilnost i bruto domaći proizvod. 16. lipnja 2008. godine Bosna i Hercegovina je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju koji označava potencijalni status kandidata za članstvo u Europskoj uniji, a isto tako govori da je to viša razina odnosa s Europskom unijom koja naglašava regionalnu suradnju među državama. Nakon što je Hrvatska potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju 2001. godine, a stupio na snagu 2005. godine počeli su pregovori u ispunjavanju svih odredi koje je Hrvatska trebala odraditi da bi postala članicom. S obzirom na to da su i Hrvatska i Bosna i Hercegovina potpisnice Sporazuma Hrvatska je nastavila izvoziti više od 2/3 poljoprivredno prehrambenih proizvoda uz nultu stop carine.

BiH je potencijalni član Europske unije od 2003. godine, a da bi postala članicom nužno je da se provedu sve reforme, a upravo je na zakonodavnoj i izvršnoj vlasti da se usklade svi zahtjevi Europske unije i vrlo je bitan datum 15. veljače 2016. godine kada je Bosna i Hercegovina predala formalni zahtjev za članstvo.

Tablica 11. uvoz i izvoz Bosne i Hercegovine od 2006.godine do 2021.godine

Godina	Robna razmjena	Izvoz	Uvoz	Razlika	Stopa pokrivenosti uvozom %
2006	8 463 456	2 640 463	5 822 993	-3 182 53	45,3
2007	10 141 385	3 035 327	7 106 058	-4 070 731	42,7
2008	11 761 864	3 431 633	8 330 231	-4 898 599	41,2
2009	9 145 160	2 828 057	6 317 103	-3 489 046	44,8
2010	10 589 745	3 627 873	6 961 872	-3 333 999	52,1
2011	12 142 311	4 203 925	7 938 386	-3 734 461	53
2012	11 816 662	4 017 905	7 798 757	-3 780 852	51,5
2013	12 041 266	4 284 880	7 756 386	-3 471 506	55,2
2014	12 721 464	4 438 904	8 282 559	-3 843 655	53,6
2015	12 700 070	4 595 141	8 104 929	-3 509 788	56,7
2016	13 078 398	4 815 403	8 262 995	-3 447 593	58,3
2017	14 950 699	5 652 528	9 298 171	-3 645 644	60,8
2018	15 939 125	6 084 502	9 854 623	-3 770 122	61,7
2019	15 845 523	5 876 055	9 969 468	-4 093 413	58,9
2020	14 013 204	5 379 383	8 633 820	-3 254 437	62,3
2021	18 340 259	7 297 939	11 042 320	-3 744 380	66,1

Izvor; bhas.gov.ba , izrada autora, 2022.

Prije nego što je Hrvatska ušla u Europsku uniju Bosna i Hercegovina je ostvarila ukupan obim trgovinske razmijene u iznosu od oko 11 816 662 tisuća eura, a ukupan uvoz u 2012.godini iznosio je oko 7 798 757 tisuća eura. Pokrivenost ukupnog uvoza ukupnim izvozom je 51,5%,odnosno ukupni vanjskotrgovinski robni deficit je iznosio -3 780 852 tisuća eura.

Tablica 12. Uvoz i izvoz Bosne i Hercegovine po proizvodima

Godine	Uvoz				Izvoz			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupno	6 084 502	5 876 055	5 379 383	7 297 939	9 854 623	9 969 468	8 633 820	11 042 320
Energija	593 339	473 805	363 659	623 508	1 451 509	11 391 049	832 203	1 311 533
Intermedijarni proizvodi bez električne energije	2 446 665	2 394 811	2 148 906	3 149 473	3 426 480	3 403 045	3 107 253	4 212 366
Kapitalni proizvodi	944 162	1 003 419	937 688	1 198 146	1 796 101	1 865 240	1 587 791	1 904 462
Trajni proizvodi za široku potrošnju	542 728	488 319	493 949	600 912	298 153	320 482	278 414	359 618
Netrajni proizvodi za široku potrošnju	1 255 545	1 230 796	1 148 129	1 290 088	2 463 127	2 565 482	2 390 395	5 277 521
Neraspoređeno	302 063	284 904	287 052	435 812	419 254	424 170	437 765	478 820

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, izrada autora, 2022.

Bosna i Hercegovina u 2021. godini ostvarila je izvoz u vrijednosti od 54.818.601.336,12 kn, što je za 35,7 % više u odnosu na prethodnu godinu, a uvoz u 2021. godini je u vrijednosti od 82.942.225.939,20 kn, što je za 27,9 % više u odnosu na prethodnu godinu. U 2021. godini deficit u robnoj razmjeni BiH s inostranstvom je iznosio 28.123.624.603,08 kn

Tablica 13. Uvoz i izvoz BiH prema KKPD

KKPD	Uvoz				Izvoz			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Proizvodi poljoprivrede, šumarstva i ribarstva	129 310	118 458	114 959	132 510	382 291	385 253	393 911	426 120
Proizvodi rudarstva i vađenje kamena	58 503	48 800	57 396	63 821	660 012	389 148	237 843	332 952
Proizvodi prerađivačke industrije	5 430 434	5 248 425	4 780 727	6 373 914	8 683 887	9 017 699	7 908 957	10 118 693
Proizvodi i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	293 503	293 925	254 209	424 392	91 471	138 451	49 255	111 854
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te usluge sanacije okoliša	148 340	137 516	147 202	273 225	7 673	10 239	16 078	22 787
Informacijske i komunikacijske usluge	24 326	27 261	24 752	29 880	28 879	28 314	27 278	29 516
Stručne, naučne i tehničke usluge	62	152	74	1	129	148	280	111
Umjetničke, zabavne i rekreacijske usluge	24	88	55	159	280	216	217	286

Tablica 14. Uvoz i izvoz Bosne i Hercegovine od 2018.-2021.godine

	Uvoz				Izvoz			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Zemlje EU	4 391 319	4 246 243	3 896 073	5 314 685	5 879 141	6 095 051	5 248 337	6 509 207
Austrija	522 024	557 247	514 109	656 977	344 094	368 921	348 992	421 189
Belgija	30 725	40 014	29 352	37 887	83 060	98 283	88 115	112 142
Bugarska	26 049	26 677	20 145	32 993	59 160	56 510	77 577	83 230
Cipar	1 260	2 617	691	880	1 279	768	806	731
Češka	102 850	82 120	62 521	86 707	172 628	185 650	150 236	177 543
Danska	12 815	20 247	17 893	25 747	23 414	24 199	69 794	36 723
Estonija	688	667	326	1 258	1 543	1 683	1 797	2 132
Finska	1 267	875	1 045	2 116	12 614	12 268	15 903	12 088
Francuska	116 741	135 140	132 777	170 889	204 426	216 394	170 045	216 959
Grčka	7 651	8 961	7 025	9 211	127 429	102 645	57 436	92 454
Hrvatska	748 532	715 769	696 843	953 205	979 205	1 033 115	778 887	982 978
Irska	374	598	952	1 270	28 420	30 257	30 808	34 494
Italija	691 671	664 952	519 055	822 306	1 109 905	1 192 885	996 517	1 329 634
Latvija	2 022	1 570	1 276	1 861	2 925	2 316	2 770	3 699
Litva	10 973	9 318	12 681	18 923	6 646	6 939	6 881	7 421
Luksemburg	36 142	36 231	34 969	42 027	3 112	3 209	3 046	3 123
Mađarska	145 988	137 845	97 602	135 021	253 857	270 543	237 808	293 966
Malta	1 271	164	162	109	23 359	19 285	3 443	3 495
Nizozemska	134 608	124 213	123 048	183 504	135 331	136 686	121 645	148 217
Njemačka	890 434	856 776	833 837	1 092 925	1 174 474	1 195 299	1 060 858	1 312 304
Poljska	83 495	86 062	77 417	117 291	283 655	298 376	259 893	315 222
Portugal	2 254	4 666	6 711	6 182	19 226	16 735	14 947	16 485
Rumunjska	94 347	81 323	84 548	110 002	106 321	113 026	89 527	110 367
Slovačka	87 792	69 645	60 020	79 950	75 625	78 507	77 543	102 776
Slovenija	540 462	514 475	487 812	623 359	468 860	463 540	429 933	503 119
Španjosla	48 065	23 980	30 362	47 301	125 339	111 384	103 340	125 579
Švedska	50 818	44 091	42 895	54 782	53 233	55 624	49 790	61 137
Zemlje EFTA	114 002	135 486	149 128	193 659	71 143	80 456	68 907	87 743
Island	3	46	8	239	321	216	341	145
Lihenštajn	346	796	271	365	98	73	88	373
Norveška	13 105	12 807	12 865	20 593	9 941	11 324	8 426	10 228
Švicarska	100 548	121 837	135 985	172 462	60 783	68 844	60 052	76 997
Zemlje CEFTA	996 326	973 358	861 342	1 230 229	1 191 062	1 237 102	1 096 975	1 412 637
Crna Gora	205 597	208 251	150 138	201 679	27 268	22 467	18 881	28 111
Sjeverna Makedonija	62 061	68 921	64 617	68 046	78 103	83 006	77 691	96 631
Srbija	639 868	669 222	589 043	880 689	1 058 767	1 099 390	969 265	1 241 081

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, izrada autora, 2022.

Najveći vanjskotrgovinski partneri izvan EU-a s kojima je Republika Hrvatska u 2021. ostvarila robnu razmjenu jesu Bosna i Hercegovina, SAD te Srbija. Gotovo 9% ukupnoga hrvatskog izvoza u 2021. ostvareno je u Bosni i Hercegovini i on je u odnosu na prethodnu godinu porastao za oko 28%, dok je uvoz porastao za oko 46%.

U 2021. godini najviše se izvozilo u Njemačku i to u vrijednosti 7.733.900.754,56 kn što je u postotku 15 % od ukupno ostvarenog izvoza. Najveći izvoz u istoj godini ostvaren je u Hrvatsku i to u vrijednosti od 7.158.601.155,28 kn, što je u postotku 13,1 % od ukupnog izvoza. U 2021. godini najviše se izvozilo u EU i to u vrijednosti od 39.921.490.884,75 kn, što je u postotku 72,8 % od ukupnog izvoza. Izvoz u zemlje CEFTA je iznosio 9.240.125.740,13 kn, što je u postotku 16,9 % od ukupno ostvarenog izvoza. U 2021. godini, najviše se uvozilo iz Italije i to u vrijednosti od 7.911.713.648,07 kn što je u postotku 12 % od ukupno ostvarenog uvoza. Najveći uvoz u istoj godini ostvaren je iz Srbije i to u vrijednosti od 7.844.889.796,08 kn, što je u postotku 11,2 % od ukupno ostvarenog uvoza. U 2021. godini najviše se uvozilo iz EU i to u vrijednosti od 48.892.785.036,44 kn, što je u postotku 58,9 % od ukupno ostvarenog uvoza. Uvoz iz zemalja CEFTA je iznosio 2.826.572.129,98 kn, što je u postotku 12,8 % od ukupnog uvoza.

U vrijeme krize 2009. godine prema autoru (Sekuru, 2011) „Hrvatska je najveći pad vanjskotrgovinske razmjene u apsolutnim terminima zabilježila s najvažnijim trgovačkim partnerom Bosnom i Hercegovinom. Ukupan obujam vanjske trgovine je s tom zemljom u 2009. godini smanjen za otprilike 1.083 milijuna USD, odnosno 36,1% (izvoz je smanjen za 830,7 milijuna USD, dok je uvoz smanjen za 252 milijuna USD). Najmanje apsolutno, ali ujedno i najveće relativno smanjenje vanjskotrgovinske razmjene u 2009. godini je ostvareno s regionalnim autsajderom Moldavijom te je ionako slaba razmjena smanjena za oko 40,8%. Crna Gora je jedina zemlja s kojom je Hrvatska u uvjetima krize povećala vanjskotrgovinsku razmjenu za 17,2%. No, povećanje nije zabilježeno u obje kategorije trgovine, tj. uvoz iz Crne Gore je u 2009. godini povećan za čak 702%, dok je izvoz iz Hrvatske u Crnu Goru smanjen 8,7%.“

Autor (Šarganović, 2021) u svom analizi opisuje izazove pa kaže da je „krucijalan problem BiH je trgovinski deficit kojeg ona ostvaruje sa svojim gotovo svim vanjsko trgovinskim partnerima, izuzev Austrije s kojom ostvaruje određen suficit. Onoliko koliko je važno BiH da uredi svoje

stanje i svoju situaciju nakon ulaska Hrvatske u EU zato što je Hrvatska jedan od vrlo važnih i velikih trgovinskih partnera Bosne i Hercegovine, isto toliko je važno i Hrvatskoj da uredi i sredi svoje odnose s Bosnom i Hercegovinom jer su sve analize i istraživanja ukazala na to da je Bosna i Hercegovina vrlo važan trgovinski partner Hrvatskoj. Međutim, s BiH aspekta gledano ne treba zaboraviti činjenicu da je Hrvatskoj njenim ulaskom u EU povećano tržište od oko 500 milijuna stanovnika, dok BiH vanjsko tržište se može smanjiti za Hrvatsko tržište koje je brojalo nešto više od 4 milijuna stanovnika što je vrlo značajno za ekonomiju BiH. Za neka buduća očekivanja, pozitivna refleksija ulaska Hrvatske u EU za BiH može se odraziti u smislu rasta ino investicija u proizvodne pogone u Bosni i Hercegovini. To se posebno odnosi na proizvodne pogone Hrvatskih poduzeća jer će ulaskom Hrvatske u EU doći do rasta carinskih i poreznih stopa posebno kod prehrambenih proizvoda koji će biti time nekonkurentni na tržištu i njihov izvoz iz Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu neće biti konkurentan. S druge strane kao što je poznato sa rastom investicija u Bosni i Hercegovini bi došlo do rasta zaposlenosti a time i proizvodnje čime bi se uvećao izvoz. Mala i srednja poduzeća u Bosni i Hercegovini koja bi se bavila proizvodnjom i uzgojem osnovnih sirovina za potrebe navedene proizvodnje bi također dobile na značaju. S druge strane, sa tim investicijama u proizvodne pogone Hrvatskih poduzeća bi se stvorila tržišna konkurencija Bosansko Hercegovačkim proizvođačima. Međutim, bez obzira na negativan utjecaj na Bosansko Hercegovačke proizvođače svaka investicija je poželjna i zdrava za ekonomski rast svake države, i iz tog razloga bi Bosansko Hercegovačke vlasti morale izuzetno puno se založiti kako bi osigurale povoljnu investicionu klimu za Hrvatske investitore. Još jedan faktor koji će se negativno odraziti na izvoz robe Bosansko Hercegovačkog porijekla su samo dva inspeksijska granična prelaza na cijelokupnoj granici između Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Za Bosansko Hercegovačke izvoznike to

nikako nije povoljna solucija jer se time ugrožava konkurentnost robe iz Bosne i Hercegovine zbog povećanih transportnih troškova.“

RASPRAVA

Republika Hrvatska je priznala Bosnu i Hercegovinu 24.siječnja 1992.godine te su se dobrosusjedski odnosi nastavili do danas jer upravo je Bosna i Hercegovina jedna od najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera u sastavu Cefte. Bosna i Hercegovina je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom, a 15.2.2016. podnijela je zahtjev za članstvo te se put Bosne i Hercegovine prema EU odvija polako ali sigurno.

U periodu nakon završetka rata Domovinskog rata i prije ulaska u Europsku uniju za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu bili su važni ugovori koji će pružiti stabilan razvoj u vanjskotrgovinskoj razmjeni, a upravo je CEFTA 2006 najvažniji dokument kada je riječ o uvozu i izvozu. Poznato je ukoliko ekonomija jedne države želi biti uspješna i neovisna nužno je proizvoditi, zapošljavati radnike i izvoziti proizvode izvan matične zemlje jer uz osobnu potrošnju i investicije ključnu ulogu imaju uvoz i izvoz.

Republika Hrvatska nakon ulaska u EU od 2013.godine do 2021.godine svake godine je rasla, ali je značajan podatak kako je smanjenjem izvoz robe u zemlje CEFTE, ali izvoz robe u Bosnu i Hercegovinu je svake godine sve bolji, a svjedoci smo da svakim danom utjecaj inflacije je sve veći te su potrošačke cijene utjecale na potražnju roba i usluga. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u razdoblju od 2013.do 2021.godine su Njemačka, Italija i Slovenija. Hrvatska najviše izvozi u Italiju, a najviše proizvoda uvozimo iz Njemačke.

Prerađivačka industrija je najveća, te proizvodnja farmaceutskih proizvoda i motornih vozila, dok Hrvatska najviše uvozi rafiniranu naftu, prerađivačke proizvode, koks te motore i vozila.

Liberalizacijom tržišta Hrvatska dugoročno ostvaruje pozitivan trend u međunarodnoj razmjeni, a otvoreno i slobodno tržište uklonilo je carinske prepreke te je postala konkurentna na europskom tržištu. Vjerujem da će Republika Hrvatska ostvarivati i dalje pozitivan trend u

vanjskotrgovinskoj razmjeni pa da će uz turizam kao najvažniji sektor kroz vrijeme poboljšati i prerađivačku industriju.

ZAKLJUČAK

Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji i Svjetskoj trgovinskoj organizaciji integrirali su hrvatsko gospodarstvo na svjetsko tržište i time smo globalizirali zemlju i pružili priliku svim proizvođačima roba i usluga da budu dostupni u stranim zemljama. Prednost zemlje koja više izvozi je pozitivan trend jer gospodarstvo postaje stabilnije i konkurentnije, a negativan je trend kada je uvoz veći od izvoza.

Prikazom vanjskotrgovinske razmjene roba Republici Hrvatske i Bosne i Hercegovine nakon ulaska u Europsku uniju vidljivo je da su se zemlje suočavale s većim uvozom nego izvozom što je slučaj kod obje zemlje. Hrvatska kao članica EU i Bosna i Hercegovina kao članica CEFTE su male zemlje te da bi bile još uspješnije potrebno je potaknuti rast proizvodnje koje stvaraju stabilna radna mjesta i otpornije su na šokove krize i recesije jer upravo izvozne orijentirane zemlje u mogućnosti su brže se oporaviti od vanjskih utjecaja.

Za Republiku Hrvatsku jedna od najvažnijih grana je turizam i prema brojkama sudjeluje oko 20% BDP-a, a da bi bili konkurentniji potrebno je ulagati u proizvodnju i industriju jer Hrvatska ne može živjeti od turizma. Iz tablica možemo vidjeti da je Republika Hrvatska ulaskom u EU osnažila vanjskotrgovinsku razmjenu robe a kroz godine se povećavala pokrivenost uvoza izvozom. Hrvatska je nastavila ostvarivati suficit sa zemljama CEFTE, a nastavila je imati suficit s najvažnijim trgovinskim partnerom CEFTE Bosnom i Hercegovinom. 2013.godine pa do 2018.godine Hrvatska je manje izvozila u druge zemlje EU, ali zadnje 4 godine vidljiva su poboljšanja. S obzirom na to da smo najmlađa članica EU još uvijek ima prostora za poboljšanje i sigurno će kroz budućnost porast proizvodnja, plaće i izvoz.

Hrvatska je u Bosnu i Hercegovinu 2021.godine izvozila u vrijednosti od 1.628.079 eura, dok je 2020.godine iznos izvoza 1.276.429 eura što u konačnici pokazuje da svake godine sve više proizvoda izvozimo u Bosnu i Hercegovinu. Bosna i Hercegovina i Hrvatska su važni vanjskotrgovinski partneri gdje najviše svojih proizvoda i usluga izvozimo u BiH.

LITERATURA

1. Babić Ante, Babić Mate: Međunarodna ekonomija, sedmo dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2009.
2. Gašić M., 2012 : Suvremeno poduzetništvo u korelaciji s vanjskom trgovinom, <https://hrcak.srce.hr/file/192299>
3. Grdović Grip, A., 2009.: Analiza Hrvatske robne razmjene, <https://hrcak.srce.hr/file/60037> [pristupljeno 15.09.2022], {1}
4. Herceg L.;Važnost vanjske trgovine za gospodarstvo jedne zemlje , <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:5279>
5. Kandžija, Vinko. 2003. Gospodarski sustav Europske unije. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka
6. Kersan-Škabić, I. 2012. : Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula
7. Kovač, I., Analiza međunarodne robne razmjene Republike Hrvatske od godine 2001. do 2010. Ekonomski pregled, 63 (1-2) 87-118 (2012)
8. Kovač, Ivan. 2012. Trendovi i karakteristike međunarodne robne razmjene Republike Hrvatske. Ekonomski vjesnik 25 (1). 43-63.

9. Kovačević Z., Sekur T. 2012.: Izvozna strategija malog otvorenog gospodarstva u odnosu na Europsku uniju i CEFTA-u, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
10. Kurečić P., Padjen M., 2014. : Utjecaj oblika teritorija i granica na geopolitičke značajke Republike Hrvatske. Zbornik 1. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije Fedor Rocco, Visoka poslovna škola Zagreb. str. 501-512.-
11. Levačić, N. (2014); Analiza vanjsko trgovinske politike Republike Hrvatske, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:110:331520>
12. Lutovska, K. (2012); Zemlje CEFTA-e očekuju tešku tranziciju nakon pridruživanja Hrvatske EU
13. Mintas Lj. et.al, (2010) ; Europska unija, Zagreb, Mate d.o.o, str. 64
14. Nikolić H., Miloloža I. (2018) ; Pregled istraživanja o izvoznim aktivnostima Republike Hrvatske u razdoblju od 2007. do 2017.
15. Pertot, Vladimir., 2004. Međunarodna trgovinska politika: tržišna intervencija u međunarodnoj razmjeni. Narodne novine. Zagreb
16. Sekur T., (2011.): Utjecaj globalne krize na regionalnu vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb.
17. Šarganović, H., 2021; Analiza utjecaja Hrvatske u EU na ekonomiju Bosne i Hercegovine, <https://www.researchgate.net/publication/348732515> [pristupljeno 15.09.2022], {1}
18. Šelebaj D., Lukinić-Čardić G., (2021): Trgovinski tijekovi između Hrvatske i inozemstva od ulaska u EU do izbijanja pandemije koronavirusa, listopad 2021, str. 11
19. Šelebaj, D. (2020.) Mikroekonomski aspekti izvoza hrvatske prerađivačke industrije nakon ulaska u Europsku uniju, (prošireni sažetak), Istraživanja I-59, Hrvatska narodna banka, str. 1. https://www.hnb.hr/documents/20182/3690100/i-059_prosireni-sazetak.pdf/01cbd873-724c-3dd1-69a7-cb9f486370b4 [pristupljeno 15.09.2022], {1}
20. Turčić, Z.: Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni, 2014., str. 168. <https://hrcak.srce.hr/file/206356>)

21. Unković, M.: Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.,
22. Vuković I., Vizjak A. (2001.): Europska unija, CEFTA i hrvatsko gospodarstvo, Politička misao, Zagreb

Elektronički izvori:

1. European union www.europa.eu
2. Državni zavod za statistiku www.dzs.hr
3. www.izvoz.gov.hr

POPIS TABLICA:

Tablica 1. Izvoz i uvoz Hrvatske u milijardama EUR.....	19
Tablica 2. Izvoz po sektorima u Republici Hrvatskoj SMTK u tisućama EUR.....	21
Tablica 3. Uvoz po sektorima SMTK u tisućama EUR.....	23
Tablica 5. Uvoz po zemljama podrijetla prije i nakon ulaska u EU.....	26
Tablica 6. Izvoz po zemljama podrijetla prije i nakon ulaska u EU.....	27
Tablica 7. Saldo robne razmjene u 2020. i 2021. godini.....	31
Tablica 10. Izvoz i uvoz Hrvatske po sektorima SMTK za 2020. i 2021. godinu.....	34-35
Tablica 11. Uvoz i izvoz Bosne i Hercegovine od 2006. godine do 2021. godine.....	40
Tablica 12. Uvoz i izvoz Bosne i Hercegovine po proizvodima.....	41
Tablica 13. Uvoz i izvoz BiH prema KKPD.....	41

Tablica 14. Uvoz i izvoz Bosne i Hercegovine od 2018.-2021.godine.....	42
--	----

POPIS GRAFIKONA

1. Slika 4. Rast razine produktivnosti kod izvoznika.....25
2. Slika 8. Robna razmjena s inozemstvom od siječnja do prosinca 2021.....32

POPIS SLIKA

Slika 11. Zemlje EU i BiH potencijali kandidat.....	39
---	----